

EXAMENSARBETE

Hösten 2007

Lärarytbildningen

Drama som verktyg –

i det förebyggande arbetet mot
konflikter

Författare

Therese Berg

Emma Olsson

Handledare

Ben Naji

www.hkr.se

Drama som verktyg – i det förebyggande arbetet mot konflikter

Abstract

Konflikter är ständiga inslag i skolans miljö. Bearbetningen av konflikter och det förebyggande arbetet är av stor vikt därför är det viktigt att välja en metod som inspirerar och motiverar eleverna till delaktighet. Syftet med studien är att undersöka hur lärare ställer sig till drama som verktyg i det förebyggande arbetet mot konflikter samt om detta tillämpas i praktiken. Vi har använt oss av en kvalitativ metod där datainsamlingen är gjord med semistrukturerade intervjuer och deltagande observationer. Resultatet visade att samtliga var positivt inställda till att använda drama som verktyg i det förebyggande arbetet. Det framkom att fem av sex lärare använde sig av drama i klassrummet men att det fanns skillnader i deras arbetssätt samt i hur stor utsträckning drama används. Slutsatsen är att elevernas samspel spelar viktig roll i skolans miljö. Eleverna får genom att använda drama som verktyg vara aktiva tillsammans då man arbetar med det förebyggande arbetet där självkännedom, empati, ansvarstagande och kommunikation ingår.

Ämnesord: drama, förebyggande arbete, konflikthantering, sociokulturellt perspektiv, lärare och elever.

Innehållsförteckning

1 INLEDNING.....	6
1.1 Syfte.....	7
1.2 Problemprecisering.....	7
1.3 Arbetets upplägg.....	7
2 LITTERATURGENOMGÅNG.....	9
2.1 Drama som metod.....	9
2.1.1 Drama i konflikthantering.....	10
2.1.2 DRACON-programmet.....	11
2.1.3 Kommunikationsövningar.....	11
2.1.4 Värderingsövningar.....	12
2.1.5 Forumspel.....	13
2.2 Förebyggande arbete.....	14
2.3 Självkänedom.....	14
2.4 Empati.....	15
2.5 Ansvarstagande.....	17
2.6 Kommunikation.....	17
2.6.1 Samtal.....	18
2.6.2 Samlärande.....	19
2.7 Teoretisk utgångspunkt.....	20
2.8 Sammanfattning av litteratur.....	22
3 EMPIRI.....	24
3.1 Val av undersökningsgrupp.....	24
3.2 Val av undersökningsmetod.....	25
3.3 Trovärdighet.....	25
3.4 Genomförande.....	26
3.5 Etiska principer.....	26
4 RESULTATREDOVISNING.....	27
4.1 Intervjuer.....	27

4.1.1 Lärares medvetenhet till drama	27
4.1.2 Drama som metod i det förebyggande arbetet mot konflikter.....	27
4.1.3 Hur lärare kan tänka sig använda drama.....	29
4.1.4 Varför drama inte används.....	29
4.2 Observationer.....	30
4.2.1 Observation hos lärare C.....	30
4.2.2 Observation hos lärare B.....	30
4.3 Slutsats.....	32
5 DISKUSSION.....	34
5.1 Lärares medvetenhet till drama.....	34
5.2 Drama som metod i det förebyggande arbetet mot konflikter.....	35
5.3 Hur lärare kan tänka sig använda drama.....	37
5.4 Varför drama inte används.....	38
5.5 Slutsats av frågeställningar.....	39
5.6 Förslag till vidare forskning.....	39
6 SAMMANFATTNING.....	40
7 REFERENSLISTA.....	41

Förord

Vi vill tacka de lärare som deltagit i våra intervjuer. Vi vill ge ett extra tack till de två lärare och deras elever som gav oss möjligheten att observera drama i praktiken. Vi vill även tacka vår handledare Ben Naji.

Ni har alla varit delaktiga och gjort detta arbete möjligt för oss!

Kristianstad december 2007

1 Inledning

Konflikter är ett ständigt inslag i skolan. Det är inte konstigt. Konflikter förekommer överallt och naturligtvis blir skolan också en plats där konflikter blossar upp. Så gott som alla elever behöver och borde därför få lära sig att hantera konflikter (Wennberg & Norberg 2004, s.201).

Wennberg & Norberg (2004) framhåller att det är bra att elever får träna sig på konflikthantering när konflikterna uppstår. Författarna anser även att om man får träna sig på konflikthantering i lugna och trygga situationer skaffar eleverna sig redskap som kan användas när verkliga konflikter uppstår.

Maltén (1998) menar att vi dagligen, utan att vi är medvetna om det, ställs inför olika konfliktsituationer. Under hela livet befinner vi oss i en lång problemlösningssprocess där vi måste lära oss att leva med de konflikter som uppstår. ”En konflikt uppstår vid en sammanstötning, en kollision eller annan oförenlighet mellan mål, intressen, synsätt, värderingar, grundläggande behov eller personlig stil” (Maltén 1998, s.145). Åberg (1994) poängterar att konflikter är oundvikliga. Intressemotsättningar och meningsskiljaktigheter uppstår mellan individer vilket ger tillfälle till grupputveckling. Åberg anser även att konflikter bör betraktas som naturliga inslag i mänsklig samvaro.

Åkerblom (2006) skriver om olika metoder att använda vid det förebyggande arbetet mot konflikter. Hon anser att en varierad gruppindelning i klassrummet och metoden *hemlig kompis*, där eleverna får en kompis de ska vara extra snälla mot under en vecka, är ett krav för en god klassrumsmiljö. Kompissamtal är en annan metod som kan användas i klassrummet. Detta samtal handlar om att lyfta konflikter/bråk som skett under en viss tid. Samtalet ska präglas av en positiv stämning där lyssnandet fyller en viktig funktion. Värderingsövningar som fyrahörnsövningar är en metod som Åkerblom även nämner i det förebyggande arbetet mot konflikter. ”Med drama som metod kan man lära, uppleva, träna kommunikationsförmågan och samarbetet med andra. Drama låter människor mötas, skratta, reflektera och diskutera” (Lundmark <http://www.dramapedagogen.com/omdrama.html>).

Öfverström (2006) framhåller att drama är den metod som ser till hela individen i lärandet och har i sin studie undersökt lärares syn på drama där de anser att det är en process i människans

utveckling. Denna process utvecklar individen i sin kunskap om sig själv och andra. ”Lektioner där man till hundra procent får utforska sig själv och andra genom att experimentera och sätta sig in i andra roller och förstå hur andra kan känna och tycka” (s.85) De intervjuade lärarna framhåller att huvudpunkten inom drama är individens personliga utveckling men även samspelet mellan människor för att på så vis kunna förstå hur andra känner.

Andersson (i lärarnas tidning nr 03/2006) beskriver *Dracon-programmet (drama-conflict)* som ett förebyggande program där dramapedagogik och konfliktteori kombineras i olika övningar. ”Genom rollspel får deltagarna tillgång till en total upplevelse av konflikten, där såväl tankar som känslor och kroppsupplevelser finns med” (<http://www.laranastidning.se/>). Grünbaum & Lepp (2005) framhåller att dramapedagogik och konflikthantering används vid arbetet om hur konflikter byggs upp och hur dessa kan lösas. I läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo94) är ett av uppnåendemålen att varje elev efter genomgående grundskola ”kan utveckla och använda kunskaper och erfarenheter i så många olika uttrycksformer som möjligt som språk, bild, musik, drama och dans” (s.10).

1.1 Syfte

Vårt syfte är att undersöka vilken medvetenhet lärare har av drama som verktyg i det förebyggande arbetet mot konflikter. I vår studie ska vi även lägga stor vikt på att undersöka om detta används i praktiken. Vi kommer även att lägga en liten vikt på konflikthantering i vårt arbete eftersom det förebyggande arbetet och bearbetning av konflikter kompletterar varandra. Genom att vi får svar på våra funderingar hoppas vi att vi själva men även andra ska kunna ha nytta av studien inom verksamheten.

1.2 Problemprecisering

De frågeställningar vi kommit fram till är följande:

- Hur ser lärare på drama som verktyg i det förebyggande arbetet mot konflikter?
- Om detta används i praktiken, hur tillämpas detta?

1.3 Arbetets upplägg

I vår litteraturgenomgång kommer vi att lyfta litteratur som belyser drama som verktyg i det förebyggande arbetet men även hur man kan bearbeta konflikter. I slutet av vår litteraturgenomgång kommer vi att ta upp olika teorier som stöd för vår litteratur. I Vår

empiridel har vi valt att beskriva bakgrunden till vår undersökning nämligen val av undersökningsgrupp samt metod. Vår trovärdighet med uppsatsen, genomförande samt etiska principer kommer även att tas upp här. Efter detta följer en redovisning av resultatet från våra intervjuer samt observationer. Som avslutning av vår empiridel kommer vi i en slutsats att sammanställa våra intervjuer och observationer. I vår diskussionsdel kommer vi att använda resultatet som utgångspunkt som vi därefter ställer mot våra egna åsikter samt teorier och annan litteratur.

2 Litteraturgenomgång och forskningsbakgrund

I vår litteraturredel har vi valt att inleda med att beskriva drama som metod. Vi har valt att fortsätta med konflikthantering för att sedan kunna komma in på det förebyggande arbetet mot konflikter. Under arbetets gång kommer vi att ha med drama som verktyg i det förebyggande arbetet mot konflikter som något vi faller tillbaka på. Wennberg & Norberg (2004) delar in det förebyggande arbetet i fyra moment; självkännet, empati, ansvar och kommunikation. Dessa kommer vi att beskriva mer ingående under litteraturredelens gång. Vi binder ihop litteraturen med olika teorier om barns lärande.

2.1 Drama som metod

Ordet drama är ett grekiskt ord som betyder handling. Dramatisera innebär att man med roller och rollspel skapar en påhittad handling i rummet (Erberth & Rasmusson 1996). Drama är ett medel som används i det pedagogiska arbetet (Hägglund & Fredin 2001).

Drama är upplevelsens pedagogik som tar med hela människan i en lärandeprocess. Drama är en konstnärlig och pedagogisk arbetsform där lekar, gruppövningar, rollspel och olika teaterformer ingår. I exempelvis rollspel återskapas situationer från det dagliga livet. Genom att pröva olika roller kan en ökad förståelse för andra människor utvecklas. Drama utgår från varje grups och dess deltagares förutsättningar, intresse och sociala verklighet (Riksförbundets Auktoriserade Dramapedagoger <http://sv.wikipedia.org/wiki/Drama>).

Öfverström (2006) beskriver människors handlande utifrån Aristoteles teori då dessa handlingar efterbildas och att människans första kunskaper erhålls utifrån imitationer. Vi lär genom att handla i lärandet och inläring ses som en personlig aktivitet istället för ett passivt mottagande. Författaren menar även att utveckling av aktiva metoder sker genom att sinness upplevelser är i fokus för utbildning. Genom att använda sig av drama, handling, betonar teaterförbundet (i Grünbaum & Lepp 2005) processen och dessa upplevelser. Drama ses som utvecklande för individen inte enbart fysiskt utan även psykiskt och socialt. Drama beskrivs bland annat som ett pedagogiskt användningssätt där lekar och gruppövningar ingår som ett skapande lagarbete samt genom stimulation, tillvaratagande och kommunikation mellan människor (Grünbaum & Lepp). Erberth & Rasmusson (1996) framhåller att handlingen står i centrum där den enskilde eleven är huvudperson. Eleverna får med drama träna på att uttrycka

sig på olika sätt och samtidigt upptäcka och använda sina resurser. Detta ger ett förbättrat självförtroende och en säkerhet. Hägglund & Fredin (2001) menar med att det viktiga med metoden drama är att det sker tillsammans i grupp. Genom grupparbete får eleverna på detta vis leva sig in hur andra tänker, vilket utvecklar deras förståelse för sociala sammanhang (Erberth & Rasmusson). I Lpo94 under skolans uppdrag kan man läsa att ”Skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet” (s.5). Gustafsson & Olsson (2005) menar att olika målsättningar sätts beroende på om syftet är en dramaövning som ska stärka individen eller hela gruppen. Syftet med arbetet med den enskilde individen kan vara att öva sin koncentrationsförmåga, inlevelse och fantasi, kreativitet och sina uttryck. Medan syftet i att stärka gruppen har sin fokus på kommunikationen mellan individer, förtroende och att kunna fatta ömsesidiga beslut. Författarna menar även att man med drama som metod får möjligheten att utveckla elevers trygghet och självständighet.

Gustafsson & Olsson framhåller även leken som en stor betydelse när man använder sig av olika dramaövningar. Friedrich Fröbel (1728-1852) och Maria Montessori (1870-1952) införde den fysiska aktiviteten och leken i undervisningen då de ansåg att detta var en viktig del i barns utveckling. Leken är ett kreativt arbetssätt men även en fantasiprocess hos barnen där ett möte mellan ens inre och yttre tankar sker. Författarna beskriver även Elsa Olenius som den första som introducerade dramapedagogik i Sverige. Olenius inspirerades av amerikanskan Winifred Ward och började använda sig av improvisationer och lekar som ledde till teaterpjäser. Justad & Jeppsson (2005) framhåller att Olenius syfte med drama bland annat är att individens utveckling, ökat självförtroende, öva barnens koncentration samt öka barnens kommunikationsförmåga där lyssna även ingår.

Öfverström (2006) hävdar att arbetet med drama måste tillåtas att ha ett klimat där allt är möjligt och där det varken finns något som är rätt eller fel. Inlärningsmöjligheter skapas utifrån barnens egna erfarenheter vilket gör att barnen lättare kommer ihåg vad de lärt. ”Det man läser glömmer man men att handla i lärandet kommer man ihåg” (s.88). Sternudd (2000) samtycker då även hon menar att barn genom handling erfar mer än om de skulle läsa till sig kunskap i form av böcker.

2.1.1 Drama i konflikthantering

Grünbaum & Lepp (2005) framhåller att det finns broar mellan drama och konflikthantering där de riktar sin uppmärksamhet mot rollförväntningar, rolluppfyllelse och rollförändringar.

Samarbete är inom de båda områdena basen för kunskapsutveckling och ökad förståelse. Såväl dramapedagogik som konflikthantering är inriktade mot processen istället för slutprodukten. Inom drama får eleverna aktivt skapa sin egen text där de utgår från sina egna erfarenheter, medan de i konflikthantering själva skapar en så kallad vinna – vinna lösning, även kallad medling, med en neutral tredje part (Grünbaum & Lepp).

Att kunna leva sig in i andra (att kliva i en annans skor) är en nödvändig förmåga i dramapedagogik och grunden för lärandeprocesser. För att utfallet av medlingen ska bli gott krävs det att parterna använder sin inlevelseförmåga och börjar kunna se konflikten med motpartens ögon (Grünbaum & Lepp 2005, s.14).

2.1.2 DRACON – programmet

”Är du en sköldpadda som drar dig undan konflikter, ett lejon som driver igenom din vilja med makt eller en klok uggle som lyssnar på alla? Djuren kan hjälpa till att göra en konflikt tydlig”(Andersson, Lärarnas tidning 03/2006, <http://www.lararnastidning.se/>). Djuren i programmet syftar till olika beteende. Programmet ingår i ett forskningsprojekt och är förebyggande där avsikten är att använda det kontinuerligt. Genom att använda sig av drama kan eleverna lära sig konstruktiv konflikthantering. Grünbaum och Lepp (2005) hävdar att lärande som baseras på upplevelser ses som ett naturligt sätt att lära. Dessa upplevelser gör det möjligt för eleverna att i rollspel få en total upplevelse av problemet där även känslor, tankar och kroppsupplevelse ingår. Genom ett reflekterande arbetssätt kan vi öva oss i att lösa uppgifter i vardagen. Med dramapedagogik kan skapandet av övningarna bygga på elevernas egna upplevda konfliktsituationer där författarna även menar att detta är det bästa sättet att lära sig konfliktkompetens. Om eleverna får insikt i konflikthantering kan dramapedagogik även vara en plattform i det förebyggande arbetet mot konflikter (Grünbaum & Lepp).

2.1.3 Kommunikationsövningar

Kommunikationsövningar används för att sammanföra gruppen och skapa ett tillåtelse och tryggt gruppklimat vilket är en förutsättning för den skapande verksamheten. Arbetet innehåller bland annat kontaktövningar och gruppdynamiska lekar - samarbetsövningar (Erberth & Rasmusson 1996). Kontaktövningar innebär att deltagarna kommer i nära kontakt med varandra vilket för många kan vara ett problem. Detta kan bero på vanor eller uppfostran

där öppenheten och kreativiteten i gruppen kan bli ett hinder för eleverna. Fördelen med övningen är att eleverna vänjer sig vid kroppskontakt som är naturlig och avspänd tillsammans med sina kamrater, vilket är till stor hjälp vid gruppklimatet (Erberth & Rasmusson). Järleby (2005) påpekar att vägen förbi hindren för kontakt sker genom olika övningar, där resultatet blir till en mer öppen kommunikation med andra människor som utspelar sig både i vardagen och på scenen. Gruppdynamiska lekar och samarbetsövningar har till uppgift att uppmärksamma eleverna på hur en grupp fungerar, där samarbetet i denna grupp är av avgörande roll (Erberth & Rasmusson). Williams (2006) påpekar att vid ett samarbete i grupp ska alla komma till tals och kunna komma med förslag på lösningar. Ett av strävansmålen i Lpo94 är att skolan ska sträva efter att varje elev ”lär sig att lyssna, diskutera, argumentera och använda sina kunskaper som redskap för att

- formulera och pröva antaganden och lösa problem,
  - reflektera över erfarenheter och
  - kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden”
- (s.8).

2.1.4 Värderingsövningar

I de flesta värderingsövningar står man inte enbart för sina åsikter utan man även går för dem. På detta vis blir det både bokstavligt och bildligt. Även med hjälp av kroppen betonar man sitt ställningstagande (Byréus 1990). ”I värderingsarbetet får deltagarna tillfälle att

- tänka efter och ta ställning
- träna sig att uttrycka sina åsikter
- motivera sina ståndpunkter
- träna sig i att lyssna på andra” (Byréus 1990 s.34).

Byréus framhåller att de som deltar i värderingsövningar påbörjar en vandring mot en medvetenhet om sina egna tankar och känslor. Enligt Lpo94 ska skolan ”vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den skall framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana” (s.4). Den ökade samstämmigheten mellan handling och ord bearbetas med hjälp av värderingar och attityder. En värderingsövning är till exempel fyrahörnsövning där ett rums fyra hörn representerar olika ställningstaganden varav ett hörn är ett öppet hörn för åsikter som inte stämmer överens med de andra alternativen. Som avslutning får eleverna presentera sina ställningstaganden och motivera valet av hörn eller så kan man levandegöra detta i form av forumspel (Byréus).

Heta stolen är en annan form av värderingsövning. Syftet med denna övning är ”att ge deltagarna tillfälle att börja träna sig i att våga *stå* för sina åsikter och att samla koncentrationen och väcka intresse för det tema man avser att behandla” (Byréus 1990, s.46). Övningen börjar med att alla deltagare sitter på stolar i en ring. Läraren har förberett sig genom att skriva ner påståenden på ett papper, där de första påståendena är av enklare form såsom ”Vintern är härligare än sommaren” (Byréus 1990, s.47). Detta gör att deltagarna får det lättare att lämna sina platser eftersom innehållet inte kräver något större motstånd. Genom att deltagarna lämnar sin stol för att byta med någon annan instämmer de med påståendet. Väljer deltagarna att sitta kvar instämmer de inte med påståendet men det kan även betyda att de behöver längre betänketid. Deltagarna får möjlighet att motivera sitt val och det är även viktigt att alla deltagare som vill får komma till tals under övningens gång (Byréus). ”Det är mångfalden åsikter som gör övningen spännande och intressant” (Byréus 1990, s.47).

2.1.5 Forumspel

Vid rollspelsövningar, där även forumspel ingår, delas eleverna in i mindre grupper. Det viktigaste är att fokusera på tydligheten i de problem och frågeställningar som tas upp, snarare än att tänka på början, slut och vändpunkter. Diskussion och analys är viktiga moment som bör läggas stor vikt vid efter rollspelets slut (Hägglund & Fredin 2001). Man kan även dramatisera en händelse genom att använda sig av forumspel. Eleverna får träna sig i olika sätt att lösa problem och samtidigt lära sig hur man bemöter orättvisor. Många pedagoger tog till sig forumteatern från grundaren Boal (i Hägglund & Fredin) och ändrade den till en pedagogisk metod, där av forumspel. Boal menar att ”den åskådare som aktivt ingripit i ett spel också blir stimulerad till att vara aktiv i verkliga livet. Genom forumteater förbereder man sig och tränar sig för framtida situationer” (i Hägglund & Fredin 2001, s.106). Hägglund & Fredin påpekar att användningen av forumspel har många syften, till exempel vid bearbetning av konflikter och träning för att kunna bemöta orättvisor. I forumspel är alla elever involverade, både de som är aktörer och de som är åskådare. Eleverna spelar upp en verklig eller påhittad situation (Hägglund & Fredin). Därefter spelas forumspelet upp igen och under tiden är åskådarna aktiva genom att stoppa spelet, att byta ut en valfri roll och att pröva nya förslag. Forumspel kan användas som en fortsättning på värderingsövningen fyrahörn där deltagarna istället för att muntligt redovisa sina ställningstaganden får vara aktiva genom detta rollspel. Uppgiften blir genom handling att kunna visa en enkel situation utifrån vardagen (Byréus 1990).

2.2 Förebyggande arbete

Wennberg & Norberg (2004) anser att arbetet med konflikthantering tar sin början i att utveckla kunskapen om sig själv, sina egna känslor samt de egna behoven. Individens självkänsla eller i en del fall den bristande självkänslan har en central betydelse i konflikthanteringen. Utan denna självkänsla finns risken att vi blir känsligare för vad människor säger eller gör, vilket leder till att vi även blir mer sårbara. För att kunna hantera en konflikt och bearbeta den krävs en förståelse av både sig själv och andra som individer, men även bådas del i konflikten. Wennberg & Norberg fortsätter poängtera hur viktigt det är med en trygg miljö där man kan känna sig fri att uttrycka sina känslor utan att behöva känna att man blir fördömd. Pedagogernas roll som ledare har här en stor betydelse för eleverna. Vid en trygg miljö och rättvis behandling kan eleverna förmå att se sig själva och även utveckla självkritik.

Enligt Wennberg & Norberg är det förebyggande arbetet mot konflikter indelat i fyra delmoment nämligen självkänedom, empati, ansvar och kommunikation. Dessa moment ingår i ett utvecklingsarbete där första steget är att utveckla kunskapen om sig själv för att sedan kunna gå vidare till steg två där man utvecklar kunskapen om andra. Det tredje steget innebär en betydelsefull träning i ansvarstagande och därefter följer förmågan att kunna kommunicera med andra som det fjärde och sista steget.

2.3 Självkänedom

Wennberg & Norberg (2004) menar att ordet självkänedom innebär att man ska kunna identifiera och hantera sina egna känslor. Maltén (1998) anser ”att självkänedom är nyckeln till människans fördjupade personlighet och socialiserade gruppfunktion” (s.23). I en liten grupp är det lättare att uppleva tryggheten. Det gäller att arbeta med övningar som hjälper eleverna att hitta sin identitet, att uppleva trygghet i gruppen och stärka sitt självförtroende. Med ett bra självförtroende i grunden är det enklare för individen att lära (Maltén). ”Att vara omtyckt av kamraterna, innebär att min självbild blir positiv, och jag blir säker på mig själv” (Wahlström 1993, s.26). I samspelet med omgivningen blir jaget tydligare för en själv och andra (Wahlström 1993). Med metoden drama får eleverna möjlighet att träna på att uttrycka sig på olika sätt samt upptäcka och använda sig av sina egna resurser. Detta leder till att eleverna lär sig att samspela och samarbeta med andra samt ger ett förbättrat självförtroende. Detta självförtroende ger styrka åt det egna ställningstagandet och förmågan att påverka den egna situationen (Erberth & Rasmusson 1996). Edalatjow (2007) framhåller drama som

metod som en utveckling för varje individ där man tränar sig i att på ett kreativt sätt kunna uttrycka tankar och känslor. Ett ökat självförtroende blir resultatet men som individ blir man även en självständigt tänkande person.

Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig roll därvidlag. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter (Lpo94, s.7).

Wennberg & Norberg anser att det bästa hade varit att alla lärare i skolan hade en god självkänsla, på så sätt kan man lyfta en ung persons självkänsla. Enligt Lpo94 ska läraren ”stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan” (s.12). En god självkänsla grundar sig i ens personlighet och där man samtidigt är tillfreds med vilken nivå ens kunskaper och färdigheter befinner sig på. Förmågan att uppskatta sig själv för den man är, är ett sätt att definiera ordet självkänsla. Arbetet med att förbättra sin självkänsla grundar sig i självkänslan, insikten om oss själva. Elevernas självkänsla kan påverkas genom att läraren bekräftar dem, att man synliggör eleven som person eller dennes känslor (Wennberg & Norberg). Williams (2006) framhåller att det är viktigt att forma en lärandemiljö där barnen är delaktiga i den pedagogiska verksamheten. Utifrån ett sociokulturellt perspektiv på kunskap och lärande kan man genom denna lärandemiljö skapa en positiv attityd till det egna lärandet.

2.4 Empati

Under mål att sträva mot i Lpo94 ska skolan sträva efter att varje elev ”kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utveckla en vilja att handla också med deras bästa för ögonen” (s.8). Holm (i Höjer 2007) menar att det finns flera olika begrepp vad det gäller ordet empati, till exempel ”känslomässiga reaktioner på andras känslor” och ”förmågan att uppfatta och bemöta en annan människas känslor” (s.11). Ogden (2001) beskriver empati i praktiken med orden att kunna ta hänsyn till andra. Detta görs till exempel när barn lyssnar på varandra genom att de berättar om sina problem och när de sätter ord på både sina egna känslor men även andras känslor. Det kan även vara genom att man berömmar andra eller att man när någon annan har det svårt kan visa medkänsla och ge uttryck för att de blir ledsna (Ogden). Enligt Lpo94 är ett strävansmål att eleven ska respektera andra människors egenvärde.

”Skolan skall främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse” (Lpo94 s.3). Wennberg & Norberg (2004) beskriver barns empati som en förmåga att uppfatta vad andra känner och att de därefter drar egna slutsatser utifrån detta. Författarna menar även att om människor ska kunna förstå vad andra känner måste man börja med att se sina egna känslor som de är. Genom att man förstår sina egna känslor blir ett samspel med andra enklare att utföra. På frågan om empati är medfött eller inte tror Kimber (i Höjer) att en stor del av den empatiska förmågan finns inom oss men att miljön runt omkring även påverkar oss. Kimber menar vidare att även om empatin finns inom oss måste vi ändå träna för att kunna utveckla vår empatiska förmåga. För att kunna lära ut empati krävs det mer än bara samtal mellan lärare och elev. Eleverna måste få möjligheten att göra saker och uppleva.

Öhman (i Höjer 2007) poängterar hur viktig leken är för barns utveckling. Hägglund & Fredin (2001) påpekar även vikten av att som pedagog plocka fram och utveckla sin egen lek i undervisningen eftersom leken är betydelsefull i barns liv och utveckling. Barnens lek är betydelsefull då det är genom den som verkligheten blir begriplig. Barn lär sig genom leken och det är framför allt kommunikation och samspel, motorik och språk som utvecklas. Öhman menar vidare att vid utvecklandet av empati har leken en central roll men även att språkliggöra och utveckla känslomässigt språk och att vara tydlig vid markerandet av ett icke acceptabelt beteende. Genom leken uppstår konflikter vilket Öhman ser som positivt då barn måste få hjälp att hantera dessa konflikter istället för att kväva dem.

Livskunskap, Livskraft och Hälsa är olika benämningar på ett ämne som ingår i programmet Social och Emotionell Träning (SET) och som vuxit sig stark i svenska skolor. Kimber (i Höjer 2007) är grundare för programmet SET och det är uppbyggt i fem olika moment: självkänedom, att hantera sina känslor, empati, motivation och social kompetens. Dessa färdigheter kallas för social och emotionell kompetens och syftet är bland annat att främja psykisk hälsa. Den teoretiska bakgrunden där de centrala delarna i sociala inlärningsteorier är modellering, positiv förstärkning, beröm och praktisk övning. Ämnet Livskunskap behandlar mänskliga behov och beteenden, existentiella frågor och hälsofrågor (Höjer). Enligt Lpo94 har skolan i uppdrag att: ”Överföra grundläggande värden och främja elevernas lärande för att därigenom förbereda dem för att leva och verka i samhället” (s.5). Bakgrunden till programmets stora framväxt är att det på skolor funnits ett stort behov av något som inte är traditionell faktainläring (Höjer).

2.5 Ansvarstagande

Wennberg & Norberg (2004) menar att man själv måste ta ansvar för sina känslor men andra kan handla på ett sätt som väcker dessa känslor inom oss. Ett beteende kan hanteras med ilska men även med lätthet, beroende på när händelsen inträffar. En del av elevernas utveckling under skolåren har sin utgångspunkt i att kunna lära sig ta ansvar för sitt känsloliv och att kunna se konsekvenser av sitt sätt att agera. Detta kräver tydliga gränser och att eleverna får lära sig att ta konsekvenserna av ett olämpligt uppträdande. Det är även viktigt att eleverna får arbeta med sin förmåga att kunna se olika alternativ och våga välja andra handlingsmönster. Wennberg & Norberg poängterar att nyckelorden för att kunna lära ut ansvarstagande är tydlighet och konsekvenser. Med dessa två huvudfaktorer byggs en trygghet upp. Betydelsen av elevernas inflytande är av stor vikt vad det gäller deras roll som ansvarstagande individer. Under elevernas ansvar och inflytande i Lpo94 kan man läsa att i skolan ska alla elever omfattas av att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktiga. "Elevernas kunskapsmässiga och sociala utveckling förutsätter att de tar ett allt större ansvar för det egna arbetet och för skolmiljön, samt att de får ett reellt inflytande på utbildningens utformning" (Lpo94 s.13). Wennberg & Norberg hävdar att man borde, inom ramar och gränser, låta eleverna få en stor del inflytande i skolarbetet vilket är positivt för deras utveckling. "Genom att eleverna upplever att de har möjlighet att påverka sin värld blir det lättare att acceptera de yttre ramarna" (Wennberg & Norberg 2004, s.134).

2.6 Kommunikation

En av grundtankarna i ett sociokulturellt perspektiv är att de sociokulturella resurserna, såväl språkliga som fysiska, skapas genom kommunikationen och det är även här de förs vidare (Säljö 2000). Kommunikation är livsnödvändigt för oss alla eftersom vi behöver gemenskap och mänsklig kontakt. Det är i samspelet med andra människor som kommunikationen har en avgörande roll (Maltén 1998). I en kommunikation med andra deltar individen i kunskaper och färdigheter där individen får medvetenhet om vad som är intressant och värdefullt genom att höra vad andra talar om (Säljö 2000). Ekstrand & Janzon (1995) anser att det i en kommunikation finns minst två komponenter, den som sänder och den som tar emot. Den som sänder ett budskap kan ha en avsikt med kommunikationen och den som är mottagare kanske inte alltid förstår budskapet. Genom kommunikation överför och mottar vi information från andra, som till exempel åsikter, värderingar, attityder och avsikter (Maltén). Angelöw & Jonsson (2000) hävdar att överförandet, kommunicerandet av olika budskap är en viktig ingrediens i mänskliga möten. Kommunikation sker på olika sätt och fast vi inte tänker på det

eller använder oss av ord, så kommunicerar vi (Maltén). Ekstrand & Janzon framhåller att kommunikation sker genom språket, röststyrka, mimik, grimaser och kroppshållning, men kan även ske genom avstånd till varandra. Maltén menar att minspel, ögonuttryck, gester, det vill säga kroppsspråket, utgör hela 55 procent av budskapet som överförs. Gustafsson och Olsson framhåller att kroppsspråket är en kommunikation som tar stor del i arbetet med drama. Eleverna ska kunna tolka andras kroppsspråk och samtidigt göra sitt eget tydligt i denna kommunikation.

Verbala, icke-verbala och symboliska är de signaler som vi utväxlar mellan oss i en kommunikativ process. Ord, oavsett om det är i tal eller skrift, utgörs av den verbala kommunikationen (Maltén 1998). Säljö (2000) hävdar att språket är unikt och kraftfullt när det används som en resurs som mediering och interaktion samt för att lagra erfarenheter. Med hjälp av dessa erfarenheter kan vi kommunicera med andra (Säljö 2000). I den icke-verbala kommunikationen använder vi oss av tonfall, ansiktsuttryck, rent av hela kroppen för att förmedla känslor som kärlek, ömhet, vrede och avsky. Medan i den symboliska använder vi oss inte av kroppsspråk i den bemärkelsen utan snarare av konventioner, som till exempel v-tecknet (Maltén).

2.6.1 Samtal

Säljö (2005) framhåller att kommunikation är en viktig förutsättning mellan människor och generationer där kunskaper och färdigheter kan byggas upp och föras vidare. ”Samtalet har varit, är och kommer alltid att vara den viktigaste arenan för lärande” (Säljö 2005, s.33). Samtalet är en form av kommunikation och tar fasta på det verbala uttrycket som ges med hjälp av språket (Mehrens, 1998). Nilsson & Waldemarson (1995) påpekar att ett samtal kräver både kommunikation med ord och en fokuserad lyssnare. Vi säger något, mottagaren lyssnar och svarar vilket gör att samtalet fortsätter (Mehrens). ”Man brukar säga att det viktigaste för en bra kommunikation är konsten att lyssna” (Nilsson & Waldemarson 1995, s.56). Maltén (1998) anser att lyssnandet i en kommunikation är viktigt där man genom att lyssna tolkar en annan människas budskap, man fångar upp det man inte ser och hör och lyssnar efter innebörden i det sagda. ”Man måste således kunna tala *med* en människa och inte bara *till* henne” (Maltén 1998, s.20). Kimber (2005) menar att genom att lyssna aktivt ställer man frågor till den andra personen för att förstå. Nilsson & Waldemarson framhåller att effektivt lyssnande har en inriktning på förståelsen vilket resulterar i en bättre tolkning av budskapet. Lyssna är svårt och kräver träning i framför allt empati, inlevelseförmåga men

även självdisciplin och förmågan att för en stund kunna fokusera på någon annan människa (Mehrens).

Lyssnande i betydelsen att enbart höra eller uppfatta räcker inte när det handlar om personlig kommunikation – det behövs också uppmärksamhet och engagemang. Att lyssna är inte bara att kunna upprepa vad någon annan har sagt, det gäller också att förstå avsikten (Nilsson & Waldemarson 2005, s.88).

2.6.2 Samlärande

”Samlärande skulle kunna betraktas som en mänsklig kvalitet och ett sätt att förhålla sig till andra och till kunskap eftersom människor skapar mening, innebörd och förståelse genom att dela sin verklighet med andra” (Williams 2006, s.25). Författaren framhåller därmed att kamraterna har en stor betydelse för barns lärande och utveckling. Lärande sker genom interaktion i ett sociokulturellt perspektiv (Evaldsson m.fl. 2001 i Williams 2006). Säljö (2000) påpekar att det betydelsefulla i lärande och utveckling är interaktion och kommunikation på såväl kollektiv som individuell nivå. ”Det är genom socialt samspel som vi kommer i kontakt med omvärlden och blir delaktiga i det sätt att tänka och handla som är framträdande i vår kulturella omgivning” (Säljö 2000, s.232). Barn tänker, talar och utför handlingar i samspel. I ett sociokulturellt perspektiv vägleder eller stöttar den mer kunnige den som är mindre kunnig i den aktuella praktiken. Efterhand övertar den mindre kunnige allt större ansvar och så småningom hanterar han eller hon tankegången och handlingen på egen hand (Säljö 2000 i Williams 2006). Säljö (2000) menar även att samtalet mellan den mer- och den mindre kunnige alltid måste pågå. ”Och det är också just i interaktion mellan människor som kunskaper och färdigheter får liv” (Säljö 2000, s.250). Smith (1992 i Williams m.fl. 2000) uttrycker att den sociala interaktionen kan vara barns deltagande i en klubb tillsammans med andra. Här delar de till exempel olika värderingar, kunskaper och språk. För att bli delaktig i denna gemenskap krävs det färdigheter som utvecklas både utifrån barnen själva och tillsammans med andra.

Att lära av andra handlar alltså inte bara om att de yngre barnen skall lära av de äldre. Lärande är inte enbart förenat med ålder, utan med innehåll och kunskap, där man kan lämna utrymme för den som har speciella kunskaper (Smith 1992 i Williams m.fl. 2000 s.14).

I Lpo94 är ett av strävansmålen att varje elev skall känna trygghet och i samspel med andra lära sig att ta hänsyn och visa respekt. Wahlström (1993) menar att pedagogernas uppgift i en grupp sammansättning är att arbeta med socialisering, estetik, etik, förmåga att kunna tänka och förmåga att kunna tillägna sig kunskaper. Författaren fortsätter beskriva socialisering som att man lär sig fungera i en grupp och visar hänsyn och respekt till andra. Estetik handlar om att finna livet värt att leva samtidigt som etik är att känna till vad som är rätt och fel i vårt samhälle. Förmågan att kunna tänka beskriver Wahlström som att kunna se egna lösningar på problem och kunna stå för egna åsikter.

2.7 Teoretisk utgångspunkt

Uppsatsens utgångspunkt utgår från det sociokulturella perspektivet där Säljö (2005) menar att i ett sociokulturellt perspektiv utvecklas individen genom lärande. Han framhåller dessutom att "tänkande, kommunikation och fysiska handlingar är situerade i kontexter och att förstå kopplingen mellan sammanhang och individuella handlingar är därför något av kärnpunkten i ett sociokulturellt perspektiv" (Säljö 2000, s.130). Säljö tolkar Vygotskijs språkliga och fysiska resurser som en stor betydelse i det sociokulturella perspektivet vilka individer har tillgång till. Utifrån dessa förstås omvärlden och agerandet i den. Språket är ett kollektivt redskap för handling där detta sätts i arbete i en social interaktion (Säljö 2000). Den som formulerade grunden för det sociokulturella perspektivet på människan där hennes lärande och utveckling ingår var, enligt Säljö, Vygotskij. Williams m. fl. (2000) tolkar Vygotskijs tankar om barns utveckling där den viktigaste drivkraften är det sociala samspelet med andra samt att man även utgår från att utvecklingen styrs av lärandet. Däremot tolkar Strandberg (2006) Vygotskijs teori om att samspelet mellan människor inte enbart är en metod som stödjer lärande och utveckling utan samspelet *är* lärande och utveckling.

En av utgångspunkterna för ett sociokulturellt perspektiv på lärande och mänskligt tänkande/handlande är således att man intresserar sig för hur individer och grupper tillägnar sig och utnyttjar fysiska och kognitiva resurser. Och just samspelet mellan kollektiv och individ är i fokus i ett sådant perspektiv (Säljö 2000, s.18).

Learning by doing omfattades av Deweys egen teori om lärandet och kunskapen (Egidius 2002). Öfverström beskriver Deweys pedagogik som att "allt liv är utveckling och allt mänskligt liv är av social natur" (2006, s.38). Eleven är en aktiv och sökande individ som lär sig själv genom sin egen aktivitet (Svedberg & Zaar 1993). Öfverström menar även att det

enligt Dewey, är viktigt att innehållet i undervisningen utgår från barns egna erfarenheter då dessa erfarenheter grundar sig i barns personliga upplevelse av vad kunskap och tänkande är. Säljö (2000) framhåller att människor är kulturvarelser där vi i vardagliga aktiviteter samspelar och tänker tillsammans med andra människor. Utifrån Vygotskijs pedagogiska idéer om skolan krävs det att eleven och läraren är aktiva i en aktiv miljö. Dessa pedagogiska idéer sammanfattar Davydov (1995 i Lindqvist 1999) i fem punkter:

1. den enskilda individens rätt att utveckla sin personlighet och kreativa potential,
2. lärarens uppgift att vara handledare och samarbeta med eleven,
3. att utgå från elevens intresse,
4. att låta eleven vara självständig och aktiv och
5. anpassa metoderna efter elevens behov (Davydov 1995 i Lindqvist 1999, s.8).

Lindqvist tolkar Vygotskijs tankar om att elevens handlingar utvecklas i den sociala miljön och att det måste finnas ett samband mellan skolan och det verkliga livet där barnets intresse är utgångspunkt och metod för undervisningen.

Säljö (2005) menar att individens utveckling sker genom användning av nya fysiska redskap vilket resulterar i ett nytt agerande i den sociala praktiken. "... lärande är en aspekt av alla mänskliga handlingar och måste förstås som en integrerad del av sociala praktiker" (Säljö 2005, s.16). Säljö menar även att det är utifrån individens egna erfarenheter och kunskaper som handling sker (Säljö 2000). Vygotskij (1995) framhåller att dramatisering är den form som står barnet nära där denna handling är utförd av barnet själv och på så sätt kopplas det konstnärliga skapandet samman med den personliga upplevelsen. Grundregeln för barns skapande är att se processen och inte fokusera på resultatet eller skapandets produkt. Egidius tolkar Deweys synsätt att elever genom sin aktivitet måste få möjlighet att pröva sig fram. Eleverna ska även kunna känna sig engagerade, sätta sig in i uppgiften, förstå svårigheterna, tänka efter lösningsmetoder samt att med ny kunskap kunna föreställa sig hur resultatet blir om man gör på det ena eller andra sättet. Slutligen måste eleverna även kunna pröva de hypoteser de kommit fram till som verkar mest lovande (Egidius).

Vygotskijs huvudtes är att barn kan ta hjälp av varandra i en situation där det ena barnet kan mer och bättre inom det aktuella området än det andra barnet. Denna handledning samt handledning från vuxna ger bästa möjlighet för barn att lära sig (Williams 2006). Strandberg

(2006) tolkar Vygotskijs tankar om att språket har en stor betydelse i samspelet mellan människor. Det är i detta språkliga samspel som barn kommer i kontakt med och får det sociala verktyg som vi kallar språk. Williams framhåller Vygotskijs teori där han även menar att barn utvecklas genom kommunikation och imitation vilket visar att en utvecklingsprocess är på gång. Vid ett barns imitation av ett annat barn försöker de få en förståelse för vad som sker eftersom barnet på detta sätt vill vara likt sina kamrater och känna samhörighet (Williams).

2.8 Sammanfattning av litteraturen

I vår litteraturdelen har vi utgått från hur man kan använda drama som metod i klassrummet där vi även beskrivit konkreta förslag. Drama används som medel i det pedagogiska arbetet, där ämnet anses vara upplevelsens pedagogik som tar med hela människan i en lärandeprocess. Handlingen är det som är i fokus och det är genom denna som man lär och framför allt genom att använda sig av barnens egna erfarenheter. Deweys pedagogik innefattar barnens erfarenheter och menar att detta borde vara innehållet i undervisningen eftersom detta är barnens upplevelser av vad kunskap och tänkande är. Det centrala i metoden drama är kommunikationen mellan människor, där samspelet ska ske tillsammans i grupp. Dramapedagogik och konflikthantering har båda sin inriktning på processen. Vi har tagit upp olika konkreta förslag där man kan använda drama som verktyg i det förebyggande arbetet mot konflikter. Vi har valt att ge en närmare beskrivning av kommunikationsövningar, värderingsövningar samt hur man kan använda sig av forumspel. Vi har även beskrivit hur man kan bearbeta en konflikt med hjälp av DRACON-programmet.

I det förebyggande arbetet mot konflikter har vi valt att fokusera på elevernas självkänedom, deras empatiska förmåga, deras ansvarstagande samt kommunikation mellan individer. Individens självkänsla har en central betydelse i konflikthanteringen där man måste ha en förståelse för sina egna känslor. Att bygga upp den empatiska förmågan hos eleverna innebär att man skapar en förståelse för andras känslor och att man även kan visa medkänsla när någon annan har det svårt. När det gäller elevernas roll som ansvarstagande individer är det viktigt att de får påverka, ta eget ansvar och vara delaktiga i skolans arbete. En del av elevernas utveckling under skolåren har även sin utgångspunkt i att kunna lära sig ta ansvar för sitt känsloliv och att kunna se konsekvenser av sitt sätt att agera. Det är genom kommunikationen det skapas sociokulturella resurser, såväl språkliga som fysiska. Genom kommunikation får vi gemenskap och mänsklig kontakt och det är i detta samspel som

kommunikationen har en avgörande roll. Den viktigaste arenan för lärande är samtalet och det är genom denna form av kommunikation som kunskaper och färdigheter kan byggas upp och föras vidare.

Lärande sker genom interaktion i ett sociokulturellt perspektiv där barn tänker, talar och utför handlingar i samspel. Denna interaktion samt kommunikation, på såväl kollektiv som individuell nivå, är det betydelsefulla i lärande och utveckling. I Lpo94 kan man läsa att varje elev ska känna trygghet och i samspel med andra lära sig ta hänsyn och visa respekt. Vygotskijs tankar om barns utveckling grundar sig i det sociala samspelet med andra samt att utvecklingen styrs av lärandet. De tre teoretikerna, Vygotskij, Säljö och Dewey, förespråkar alla en pedagogik där eleven är aktiv. Vygotskij och Säljö har även samspelet med andra som en central del där detta ses ha stor betydelse i barns lärande.

3 Empiri

Vi har valt att börja med att presentera våra intervjupersoner därefter följer en beskrivning på val av undersökningsmetod. Trovärdighet följs av vårt genomförande och etiska principer. Resultatredovisningens upplägg har vi valt att börja beskriva våra intervjuer följt av våra observationer. Slutligen avslutar vi med en slutsats där vi binder samman intervjuerna med observationerna.

3.1 Val av undersökningsgrupp

Vi har intervjuat sex stycken lärare som är verksamma på fyra olika skolor. Dessa lärare är handledare från våra tidigare verksamhetsförlagda utbildningsplatser. Valet att använda oss av lärare på våra tidigare verksamhetsförlagda utbildningsplatser grundar sig i att vi anser att samtalet på detta sätt präglas av ett mer öppet klimat som till följd blir mer avslappnat. Våra intervjupersoner är alla kvinnor med en varierad ålder från 27 år till 50 år. Deras utbildningsform varierar och deras yrkesverksamma år som lärare är från nyutexaminerad lärare till lärare som har varit verksamma i 26 år. Vi har valt att fokusera på vår inriktning inom lärarutbildningen vilket är från förskoleklass till årskurs sex. Intervjupersonerna arbetar inom olika årskurser såsom förskoleklass, årskurs två, tre, fyra, fem och sex. Skolorna vi besökt ligger på olika orter, en skola ligger i en relativt stor stad, en skola i en mindre stad och två skolor i en mindre ort, varav en är en mer invandrantät skola.

Lärare A är en 46-årig kvinna och har varit yrkesverksam lärare i 19,5 år. Hon är utbildad mellanstadielärare och undervisar på den aktuella skolan i årskurs fem och sex. *Lärare A* har både fått drama och konflikthantering i sin lärarutbildning. *Lärare B* är en 43-årig kvinna och är en nyutexaminerad lärare som varit yrkesverksam i knappt en termin. Hon är utbildad lärare för förskolan och från förskoleklassen till årskurs sex (0-12 år). Hon ingår i lärarlaget för årskurs tre till fyra. *Lärare B* har fått drama och konflikthantering i sin utbildning, hon har även gått en specialiseringskurs *Hantering av konflikter och mobbning*. *Lärare C* är en 49-årig kvinna som har varit yrkesverksam lärare i 13 år. Hon är utbildad lärare för årskurs ett till sju och undervisar i en årskurs tre. *Lärare C* har fått både drama och konflikthantering i sin lärarutbildning. *Lärare D* är en 50-årig kvinna och har varit yrkesverksam lärare i 26 år. Hon är utbildad lågstadielärare och undervisar på den aktuella skolan i en årskurs två. *Lärare D* har fått drama i sin utbildning samt konflikthantering. *Lärare E* är en 33-årig kvinna och har varit yrkesverksam lärare i tio år. Hon är utbildad lärare för årskurs ett till sju och undervisar i en

årskurs fyra. I sin utbildning har lärare E fått drama och konflikthantering. *Lärare F* är en 27-årig kvinna som har varit yrkesverksam lärare i tre år. Hon är utbildad lärare för förskoleklass till årskurs sex och undervisar på den aktuella skolan i en förskoleklass. Lärare F har inte fått drama i sin lärarutbildning men däremot konflikthantering.

3.2 Val av undersökningsmetod

Vi har använt oss av kvalitativ metod vilket innebär en mer djupgående kunskap inom vårt undersökningsområde än om vi skulle använt oss av en kvantitativ metod (Patel & Davidson 2003). Vidare har vi valt att använda oss av semistrukturerade intervjuer samt observationer i form av en deltagande observation. Semistrukturerade intervjuer innebär att vi har färdiga frågor som ska besvaras men intervjupersonen bjuds in i samtalet där hon får utveckla sina idéer. Svaren är öppna och ligger hos den intervjuade som får möjligheten att utveckla sina synpunkter. Detta förespråkar en flexibilitet hos intervjuaren. Vår deltagande observation har haft sin utgångspunkt i att vi deltagit i två dramalektioner som observatörer (Denscombe 2000).

Bakgrunden till kvalitativ metod genom semistrukturerade intervjuer är att vi anser att dessa metoder är lämpligast för vår undersökning.

När forskaren har bestämt sig för att använda intervjuer, innebär det vanligtvis att han eller hon anser att undersökningen – med det speciella projektets syfte i åtanke – tjänar på att erhålla material som ger mer djupgående insikter i ämnet, men som bygger på information från ett färre antal informanter (Denscombe 2000, s.132).

Vi valde att fokusera på ett färre antal intervjupersoner för att få mer tid åt varje persons tankar och funderingar kring vårt ämne. Våra personliga intervjuer har sin grund i möjligheten till att ställa följdfrågor och fördjupning av intervjupersonernas svar.

3.3 Trovärdighet

Vi utgår från att vårt resultat från intervjuerna är trovärdigt. Det finns en sannolikhet att resultatet skulle kunna bli annorlunda om vi använt oss av fler intervjupersoner samt av fler observationstillfällen. Vid våra observationer skulle vi kunna ha fångat upp fler konkreta exempel såsom samtal mellan elev- elev eller lärare-elev. Detta skulle kunna bli till en mer

djupgående undersökning där resultatet skulle kunna bli tydligare. Det finns en möjlighet vid användningen av fler intervjupersoner samt observationer att resultatet skulle visa på fler som använder sig av drama som verktyg i det förebyggande arbetet mot konflikter samt även användningen vid konflikthantering. Vi skulle på så vis även kunna få fler konkreta exempel på hur detta används i praktiken.

3.4 Genomförande

Intervjupersonerna har vi tagit kontakt med via telefon och e-post där vi informerat om vår undersökning. Därefter bestämde vi en dag och tid med samtliga lärare. Vid vår kontakt med två av de sex lärarna fick vi tipset om att även komma och observera en dramalektion vilket vi gjorde i samband med våra intervjuer. Observationerna samt efterföljande intervjuer har vi båda deltagit i. Vid de två observationerna förde vi båda fältanteckningar men vid efterföljande intervjuer valde vi att en av oss förde anteckningar och en förde diskussionen. Vi valde att under intervjuerna använda oss av detta sätt för att den som förde diskussionen skulle kunna ge all uppmärksamhet åt intervjupersonen. Vid de övriga intervjuerna fick vi dela på oss eftersom vi fått tid på olika skolor på samma dag. Anledningen till detta var att vi fick ta de tider som fanns till vårt förfogande.

3.5 Etiska principer

Vi inledde våra telefonsamtal samt e-post med att beskriva ämnet för vårt examensarbete och att detta är en c-uppsats, 10 poäng (15 högskolepoäng). Intervjupersonerna behövde ingen närmare beskrivning av oss eftersom vi tidigare haft våra verksamhetsförlagda utbildningar på dessa skolor. Vi delade med oss av en kort bakgrundsbeskrivning där vi klargjorde vårt syfte med undersökningen samt beskrev hur informationen skulle inhämtas och bearbetas. Vi informerade även om att alla intervjupersoner är lärare på våra tidigare verksamhetsförlagda utbildningsplatser. Informationen handlade även om att deltagandet var frivilligt och att intervjun/observationen kunde avbrytas om så önskades. Våra intervjupersoner är anonyma i vår undersökning och svaren behandlas konfidentiellt, vilket innebär att inga utomstående får veta vem som lämnat vilka uppgifter till oss forskare.

4 Resultatredovisning

Under detta kapitel ska vi redovisa vårt resultat från våra intervjuer samt observationer. Vi avslutar med en slutsats där vi valt att sammanställa intervjuerna med våra observationer.

4.1 Intervjuer

Vi har valt att redovisa våra intervjuer under fyra underrubriker vilka är; lärares medvetenhet till drama, drama som metod i det förebyggande arbetet mot konflikter, hur lärare kan tänka sig använda drama samt varför inte drama används. Vårt val att redovisa resultatet under dessa underrubriker grundar sig i att det ska för läsaren vara enkelt att följa.

4.1.1 Lärares medvetenhet till drama

Lärare A är positivt inställd till metoden drama och framhåller att det framförallt är roligt för eleverna. Lärare C instämmer och menar även att om eleverna inte hade uppskattat arbetet med drama hade hon använt sig av en annan metod. Lärare C framhäver även vikten av drama i det förebyggande arbetet. *Fördelarna med att arbeta med drama är övningen av samarbete, god stämning, att man har trevligt tillsammans, att man skrattar hjärtligt med varandra och ett gott klimat* (Lärare C). Samtliga lärare (A, B, C, D, E och F) anser att självkänedom, empati, ansvarstagande och kommunikation ingår i det förebyggande arbetet mot konflikter och att detta kommer in regelbundet i undervisningen. *Empati, självkänedom och kommunikation arbetar jag med kontinuerligt. Ansvarstagande är även viktigt, ju mer man gör det desto mer ansvar tar barnen* (Lärare A). Dessa fyra moment kommer även in då Lärare C framhåller att man måste ta hänsyn till hur gruppen fungerar i samspel med varandra. I en grupp kan det fungera bra eller mindre bra, till exempel har en del elever svårt att arbeta med varandra men det kan även finnas elever som har svårt att stå på scen inför sina kamrater. Lärare D anser att drama som metod är bra, men hon poängterar även att det måste vara i ett passande sammanhang. Lärare A samtycker och menar att det bästa sättet att gestalta en konflikt är om den är tagen ur barnens verklighet och att man tar situationen när den dyker upp. *Drama är en sak som man ska göra regelbundet och inte något som kommer då och då* (Lärare E).

4.1.2 Drama som metod i det förebyggande arbetet mot konflikter

Lärare A försöker använda sig av drama dagligen och framhåller att det är enklare i en del ämnen än i andra, som till exempel i språkundervisning. Lärare A använder sig av en bokserie

om mobbning där det ingår tre böcker som är skrivna ur tre olika personers perspektiv. Den ena boken är skriven utifrån offrets perspektiv, den andra utifrån mobbarens perspektiv och den tredje utifrån omgivningens perspektiv. Lärare C använder sig av drama i klassrummet som för tillfället ligger på fredagens schema och ingår i ett temaarbete. Även lärare B använder sig av drama vid temaarbete där mindre rollspel och andra övningar förekommer, men framhåller att denna metod är ny för eleverna. Samtliga sex lärare använder sig av samtal i klassrummet vid konflikthantering samt i det förebyggande arbetet mot konflikter. När lärare C märker att det finns en viss oro i klassrummet eller mellan eleverna ägnar hon tid åt detta. På detta sätt kommer det förebyggande arbetet mot konflikter in naturligt i det vardagliga arbetet, *ibland jobbar man mer med det, ibland mindre* (Lärare C). Lärare E använder sig av kompisamtal där socialt beteende kommer in men även hur vi är mot varandra. Kompissamtalen äger rum en gång i veckan där utgångspunkten är att eleverna ska få välja vad som ska tas upp.

Lärare D tar tillvara på en konfliktsituation som uppkommer och gestaltar scenariot för eleverna. Hon frågar eleverna var man bör stoppa för att undvika att konflikten bryter ut. Vid en konfliktsituation på en rast anser lärare D att eleverna skulle kunna få spela upp vad som har hänt för att sedan tillsammans kunna diskutera händelsen. *Varför blev det så här och var kunde jag ha stannat?* Lärare D anser att eleverna med hjälp av kroppsspråket ska kunna förstå hur den andra känner och att detta är en viktig del i konflikthanteringen. Lärare F använder sig av drama i klassrummet i samband med när klassen arbetar med känslor. Lärare A använder sig av rollspel där det förebyggande arbetet mot konflikter kommer in naturligt. Hon menar även att man får ut mest av att ta konflikterna när de uppstår, vilket även lärare B och D anser. *Jag stannar alltid upp om det är någon speciell situation och tycker att detta är den bästa tiden att samtala med eleverna* (Lärare A). Lärare A anser att det som lärare är viktigt att tänka på hur man förhåller sig till eleverna, *hur vi är mot barnen speglar hur de är mot varandra* (Lärare A). Lärare A försätter även att framhålla vikten av att alla är snälla och tycker om varandra, vilket bearbetas genom olika aktiviteter såsom samarbetsövningar, lägerskola, teater och rollspel. Ett exempel på en övning som lärare A använt sig av är en ringdans som innebär att eleverna dansar och sjunger, men även övar sig på kroppskontakt. Lärare F använder sig av samarbetsövningar och att stärka elevernas jag-känsla samtidigt som man arbetar parallellt med vi-känslan. Lärare D framhåller att hon arbetar med elevernas förmåga till empati vilket innebär att känna för hur andra känner, *om någon blivit ledsen vill man att eleverna ska försöka förstå varför han/hon blivit sårad och inse att man sårat någon*

annan (Lärare D). Lärare D för en diskussion kring frågorna *Hur tror du att du hade känt...?*
Hur bör man göra istället?

Lärare A framhåller att vid konflikthantering finns det handlingsplaner att tillgå och skolan använder sig regelbundet av trivselenkäter som eleverna får fylla i. Skolan där Lärare C är verksam använder sig av likabehandlingsplan som används för trygghet, respekt, ansvar och mot alla former av kränkande behandling. Lärare E förklarar att de på hennes skola använder sig av RASK-verksamhet, vilket innebär att två fritidspedagoger griper in när det sker konflikter under rasten. Fritidspedagogerna tar med sig eleverna som är inblandade i konflikten och reder ut den utanför klassrummet. På detta sätt kan de övriga eleverna och läraren fortsätta med undervisningen.

4.1.3 Hur lärare kan tänka sig använda drama

Alla lärare vi intervjuat är positivt inställda till att använda sig av drama i sin undervisning och menar att drama har ett brett användningsområde. Lärare A anser att användningen av drama skulle kunna ske när eleverna har språkundervisning där dialoger på engelska samt mindre rollspel kan vara två arbetssätt. Lärare A fortsätter framhålla att arbetet med en bokserie inte behöver avslutas när boken är läst utan att eleverna skulle kunna gestalta serien i form av rollspel. Man skulle kunna besvara frågan om vad man kunde ha gjort bättre, men även få bestämma ett annat slut. Lärare C fortsätter med att poängtera att drama kan användas när som helst, som till exempel i svenskundervisningen där eleverna har fått spela upp något ur Astrid Lindgrens böcker.

4.1.4 Varför inte drama används

Lärare E beskriver svårigheten att få in drama på schemat eftersom tiden ibland inte räcker till, men att eleverna har livskunskap en gång i veckan där drama ingår. På livskunskapsundervisningen får eleverna samtala mycket samt diskutera ämnen såsom klädsel och utseende. Lärare F och lärare B instämmer i svårigheten att få in drama i undervisningen, *för mig är det självklart att använda drama i undervisningen, men jag ser att det är svårt i verkligheten* (Lärare B). Lärare B fortsätter poängtera att det egentligen inte finns några ramar utan att det är hon själv som sätter hinder för användningen av drama. Lärare F poängterar att hon skulle kunna använda sig mer av drama vilket hon anser att hon borde göra. Hon tror på metoden och har intresset för att kunna använda sig av drama. Enligt henne själv ligger

orsaken i hennes bristande kunskap inom drama, vilket även lärare D framhåller som sin orsak till varför hon inte använder sig mer av drama.

4.2 Observationer

För att se hur lärare använder sig av drama i praktiken har vi gjort två observationer. På detta vis har vi fått se två lärare i handling. Vi har valt att redovisa våra observationer var för sig. Vi börjar med observation hos lärare C och därefter följer vår observation hos lärare B.

4.2.1 Observation hos lärare C

Varje fredag har läraren tillsammans med sin årskurs tre tema *Må bra*. Lektionen vi observerade baserades på olika dramaövningar utifrån boken *Gruppen som grogrund*, där dagens fokus låg på konflikthantering. De två ämnena som eleverna skulle arbeta kring var *På rasten gjorde jag något bra* och *Min kompis blev glad*. Övningen gick ut på att eleverna skulle arbeta i par som läraren bestämt, där de skulle gestalta en situation kring något av ämnena. Eleverna fick en kort tid på sig att öva på sitt rollspel som sedan spelades upp inför övriga klassen. Två flickor spelade upp följande situation:

Flicka ett: Vilken fin tröja du har.

Flicka två: Tack! Flickorna springer glatt tillsammans iväg.

Läraren leder efter rollspelets slut en diskussion tillsammans med hela klassen med fokus på känslor som i detta fall var aktuellt. En diskussionsfråga som ställdes var: Hur känner man sig när man får höra till exempel *vilken fin tröja du har*? Eleverna fick här komma med sina funderingar och tankar kring frågan.

En annan övning som ägde rum då vi gjorde vår observation var även den en samarbetsövning där eleverna fick arbeta i samma par som under rollspelet. Denna övning var även hämtad från boken *Gruppen som grogrund* och innebar att eleverna skulle skriva fem ledtrådar till en figur. Varje par fick ställa sig framför övriga klassen och beskriva sin figur genom sina ledtrådar. De övriga eleverna fick räkna upp handen och gissa på en valfri figur. Exempel på figurer eleverna skrev ledtrådar till var Pettson, Pippi Långstrump, Herkules, Spindelmannen, Astrid Lindgren och även läraren själv.

4.2.2 Observation hos lärare B

Vår andra observation har ägt rum hos lärare B och hennes elever. Dramaundervisningen ingår i ett temaarbete där även en modellverkstad och en skivverkstad ingår. Temaarbetet

handlar om *Nobel* och *fredspriset* där eleverna är blandade från årskurs tre och fyra. Läraren tog med sig sin grupp till ett större rum där det fanns möjlighet att utöva dramaövningar. Hon började med att samla alla elever på golvet i en ring och berättade allmänt om Nobel och fredspriset. Innan eleverna fick påbörja de övningar som läraren planerat berättade hon om reglerna som gällde för övningarna. De regler som gällde handlade om att man inte skulle känna sig tvingad att vara med, men att man ändå skulle stanna kvar i klassrummet. Hon poängterade även att dessa övningar handlade om att eleverna skulle tänka och handla helt på egen hand. Läraren inledde lektionen med en uppvärmningsövning där eleverna fick berätta om en present hon/han mindes för en kompis. Paret fick några minuter på sig innan de fick återberätta vad kompisens sagt där frågorna vad det var för present och varför kompisens mindes just denna present skulle besvaras. Läraren fortsatte lektionen med övningen: *Jag har hört att...*, som handlar om att sprida falska rykten. Hon visade en mening i en elevs öra som sedan skulle viska denna mening vidare och slutligen skulle meningen komma tillbaka till läraren igen. Meningen läraren startade med var: *Den blå tvättmaskinen är trasig* och meningen som slutligen viskades i lärarens öra var: *Fotboll är det bästa som finns*. Syftet bakom denna övning var att bevisa hur fel det är att starta ett rykte eftersom sanningen bakom förloras på vägen. Eleverna verkade tycka övningen var rolig men det är svårare att avgöra om budskapet gick fram.

I övning nummer tre skulle eleverna under första omgången använda sitt kroppsspråk och under andra omgången använda sin röst på ett bestämt sätt. Övningen gick ut på att eleverna stod på två rader mitt emot varandra, i detta fall blev det killar och tjejer för sig. Den ena raden gick sakta mot personen han/hon hade framför sig. När stoppsignalen kom med hjälp av kroppsspråket och sedan med rösten skulle eleverna stanna. Läraren diskuterade övningen tillsammans med eleverna där hon frågade om vilka stoppsignaler de utfört samt hur de elever som skulle stanna märkt när detta skulle ske. Diskussionen handlade även om vilket sätt som varit tydligast, att använda kroppsspråket eller ord. Svaret blev att man med hjälp av ord får störst effekt. Eleverna fick vid övningens slut stå kvar i sina rader eftersom de nu skulle börja med övningen: *Heta linjen*. Denna övning går ut på att eleverna står på en linje och läraren säger påstående såsom jag gillar godis och jag är en bra kompis. Syftet med övningen var att eleverna skulle kunna stå för ett val utan att prata med sin kompis. Valet visar de genom att byta sida om de håller med påståendet eller stanna kvar om de inte håller med. Under övningens gång visade det sig att majoriteten av eleverna ville berätta om sina val.

Den sista övningen var en värderingsövning i form av en fyrahörnsövning. Reglerna för denna övning var att inget hörn var mer rätt än något annat, man skulle stå för sin åsikt och man fick även byta när man hört de andras argument. Läraren började med en enkel uppvärmningsövning. Eleverna fick välja mellan olika smaker på glass där jordgubbsglass var hörn ett, vaniljglass hörn två, chokladglass hörn tre och annan glass (eget förslag) var hörn fyra. Läraren hade förberett tre olika övningar varav den tredje övningen gjordes om till forumspel. De två första handlade om en matsalssituation och den tredje ställdes som en fråga: *Hur avskyr du att bli behandlad av dina vänner?* Eleverna fick här ta ställning till fyra olika påståenden och välja det hörn som stämde överens med deras åsikt. I värderingsövningen fanns det ett öppet hörn där eleverna som hade en annan åsikt fick ställa sig. Efter varje övning fick eleverna framföra sina åsikter inför varandra, där läraren höll i diskussionen.

Den tredje fyrahörnsövningen bestod av de fyra hörnen *de ljuger och sprider falska rykten, säger negativa/taskiga saker till dig, de håller inte vad de lovar, eget förslag* (Lärare B). Eleverna fick ta ställning till de olika påståendena och välja ett hörn och framföra sina åsikter. Lärare B påminde eleverna om följande: *Tänk efter och var ärlig. Stå för din åsikt, du behöver inte förklara dig.* Varje hörn fick därefter gestalta ett enkelt skådespel som visade på de olika påståendena. Detta skådespel i form av ett forumspel spelades upp två gånger. Efter andra gången fick de övriga eleverna stanna skådespelet och byta ut valfri roll som de ansåg vara orsaken till det inträffade. Frågan som ställdes var: *Hur kunde personen ha gjort istället?* Eleven som stoppade spelet fick visa i handling vad som kunde ha gjorts istället.

Vid lektionens slut återsamlades eleverna och deras lärare i en ring där de pratade om vad de hade fått uppleva under övningarnas gång. Läraren valde denna gång att vara den som förde diskussionen där hon själv stod för det mesta av pratandet. Förra gången vid temaarbetet valde hon att ställa frågor till eleverna angående övningarna, men upptäckte att det var svårt för eleverna att svara.

4.3 Slutsats

Samtliga sex lärare är positivt inställda till att använda drama som verktyg i det förebyggande arbetet mot konflikter och det framkom att fem av lärarna använder det i praktiken. En lärare anser att det finns hinder bakom varför hon inte använder sig av mer drama. Under våra besök hos lärare B och lärare C har vi fått observera hur de använder sig av drama i sitt klassrum.

Detta har varit i form av samarbetsövningar, värderingsövningar och forumspel. Både lärare B och lärare C har haft någon form av tema där drama ingick, vilket innebär att dramaundervisningen har varit planerad och schemalagd. Lärare A använder sig av drama vid till exempel språkundervisning i form av mindre rollspel, rollspel vid konflikthantering samt teater som kräver större planering. Lärare D använder sig av mindre rollspel när konflikter uppstår i samband med rast. Lärare F använder sig av drama i klassrummet enbart när de arbetar med känslor. Lärare E använder sig inte alls av drama i sin undervisning. Förklaring till varför lärare D och F inte använder sig mer av drama är deras bristande kunskap inom ämnet och bristen på tid. Lärare E anser att tiden inte räcker till men poängterar även att eleverna får drama i deras livskunskapsundervisning. Lärare F anser att hon kunde ha använt sig mer av drama än vad hon idag gör i sin undervisning, men det kommer inte naturligt på grund av den bristande kunskapen.

Under undersökningens gång har det framkommit att samtliga lärare anser att självkänedom, empati, ansvarstagande och kommunikation ingår i det förebyggande arbetet mot konflikter och att detta arbete kommer in i den vardagliga undervisningen. Lärare A framhåller elevernas ansvarstagande som en viktig del i skolarbetet, ju mer man arbetar med det desto mer ansvar tar eleverna. Lärare C anser att det är svårt att dela upp de fyra ämnena var för sig och arbeta med dem enskilt. *Dessa fyra kommer mer eller mindre in dagligen* (Lärare C). Samtliga sex lärare poängterar att samtalet har en stor betydelse i konflikthanteringen. Under våra två observationer har vi fått ta del av hur de två lärarna använt sig av samtal i sin användning av drama som verktyg i det förebyggande arbetet mot konflikter. Samarbetsövningar, värderingsövningar och rollspel i form av forumspel har haft samtal som utgångspunkt. I värderingsövningen fyrahörn redovisar eleverna sina åsikter både i samtal med varandra och genom att välja det hörn som motsvarar deras åsikt. Att fortsätta på fyrahörnsövningen genom forumspel ger tillfälle till ytterligare diskussion. Samarbetsövningarna har varit i form av mindre rollspel där samtalet är av stor vikt eftersom läraren här håller en diskussion tillsammans med eleverna.

5 Diskussion

Vi har valt att lägga upp vår diskussion utifrån resultatets underrubriker. På så vis blir det enkelt för läsaren att följa med i vår diskussion där vi kommer att besvara våra frågeställningar med hjälp av resultatet, litteratur samt egna åsikter.

5.1 Lärares medvetenhet till drama

Samtliga intervjupersoner är positivt inställda till att använda sig av drama som verktyg i det förebyggande arbetet mot konflikter där även två av lärarna använder sig av drama som verktyg för konflikthantering. Fördelarna med att använda drama framhåller lärare C är att det ger bland annat övning i samarbete, leder till god stämning och ett gott klimat samtidigt som man kan ha trevligt och skratta tillsammans. Drama som verktyg för konflikthantering måste arbetas med i ett passande sammanhang vilket skulle kunna vara gestaltning av en konflikt tagen ur elevernas verklighet då den uppstår. Deweys teori *learning by doing* baseras på lärandet och kunskapen där eleven är en aktiv individ som genom aktivitet utvecklar kunskapen inom sig själv. Vi framhåller även att vikten av elevs lärande har sin utgångspunkt i aktiviteten i undervisningen. Drama som verktyg för konflikthantering anser vi har den aktivitet som eleverna behöver för att lättare kunna lära. Det är tillsammans i ett samspel barn lär (Vygotskijs teori) och vi instämmer med de lärare som anser att en konflikt bör bearbetas direkt då den uppstår. Detta är det bästa tillfället att bearbeta en konflikt eftersom eleverna har den färskt i sitt minne. Man ska dock inte glömma att en del elever kan behöva tid beroende på hur konflikten har berört dem. Oavsett om man väntar eller bearbetar konflikten direkt är det viktigt att göra eleverna delaktiga där de får möjlighet att bidra med sina egna känslor och tankar. Vi framhåller att genom användningen av drama som verktyg för konflikthantering får eleverna agera i den aktuella konfliktsituationen vilket vi anser skapar lärande.

Samtliga sex lärare framhåller att självkännedom, empati, ansvarstagande och kommunikation ingår i den vardagliga undervisningen. Dessa ämnen kompletterar varandra och arbetas oftast med tillsammans. Samtliga ämnen ingår i det förebyggande arbetet mot konflikter men även i konflikthantering. Vi anser att dessa ämnen även ingår i drama som verktyg då man arbetar med det förebyggande arbetet. Eleverna får med drama träna på att uttrycka sig på olika sätt och samtidigt upptäcka och använda sina resurser. Vilket ger ett förbättrat självförtroende och en säkerhet (Erberth & Rasmusson). Vi samtycker med Erberth & Rasmusson och vi

poängterar även vikten av att självkänslan stärks med hjälp av drama. Genom att använda sig av rollspel går eleverna in i olika roller vilket kan resultera i att det blir lättare att stå för sina åsikter. Rollspelets funktion gör att man inte personligen blir utsatt på samma sätt som om man enbart skulle ha ett samtal med de inblandade eleverna. Vi instämmer med Wennberg & Norberg då de framhåller att konflikter är ett ständigt inslag i skolans miljö och vi anser att drama som verktyg skulle kunna ge dessa konflikter ett accepterande. Gustafsson & Olsson framhåller att det finns olika målsättningar med dramaövningar beroende på om man arbetar med individen eller hela gruppen. Syftet med att använda drama som gruppaktivitet anser författarna är kommunikation, förtroende samt kunna fatta ömsesidiga beslut. Med olika gruppövningar såsom värderingsövningar och samarbetsövningar i det förebyggande arbetet samt rollspel i konflikthanteringen kan eleverna i samspel med varandra utvecklas i sitt agerande. Detta framhåller vi kan ske med hjälp av bland annat kommunikation, förtroende samt beslutsfattande inom gruppen. Vi anser att i ett öppet klassrumsklimat skulle alla elever kunna vara delaktiga om man gestaltar en konflikt som forumspel. Med forumspel får alla vara aktiva och ta sitt ansvar genom att sätta sig in i situationen och fundera på vad som kunde ha gjorts annorlunda. På detta vis bearbetas även elevernas kunskaper i det förebyggande arbetet mot konflikter. Boal menar att de som har aktivt ingripit i spelet även blir stimulerade till att vara aktiva utanför rollspelet. Genom att använda sig av forumspel förbereder sig eleverna och tränar sig inför kommande situationer.

5.2 Drama som metod i det förebyggande arbetet mot konflikter

Samtliga sex lärare poängterar att samtalet har en stor betydelse i konflikthanteringen vilket även Säljö menar då samtalet är den viktigaste arenan för lärande. Hägglund & Fredin menar att då man använder sig av forumspel bör lägga stor vikt på diskussion och analys efter rollspelets slut. Vi instämmer med att samtalet har en stor del i drama som verktyg för konflikthantering men det har även en stor del i drama som verktyg i det förebyggande arbetet mot konflikter. Vi anser att det är viktigt att alla elever som vill får lyfta sin åsikt och att ingen känner sig förbisedd efter spelets slut. För att detta ska kunna fungera anser vi att det krävs ett öppet klassrumsklimat där det är tillåtet att alla får möjligheten att uttrycka sina tankar och känslor. Vi anser att detta är av stor vikt då eleverna får se förändringarna som sker och diskutera detta i ett samtal som är genomgående under rollspelet. Riksförbundets Auktoriserade Dramapedagoger framhåller att drama är upplevelsens pedagogik som tar med hela människan i en lärandeprocess. I rollspel kan man återskapa situationer från det dagliga livet där man genom att inta en roll kan en ökad förståelse för andra utvecklas.

Lärare D gestaltar själv ett mindre rollspel utifrån den gällande konfliktsituationen där hon låter eleverna fundera på vad som gått fel. Vi instämmer inte med lärarens agerande som själv gestaltar den aktuella konfliktsituationen. Vi framhåller att det är genom samspel och aktivitet som eleverna lär. Vi tror inte att budskapet når fram på samma sätt hos eleverna om de inte själva får vara delaktiga i rollspelet. Det viktiga i att använda sig av drama som verktyg anser vi är elevernas utveckling under arbetets gång. Vi samtycker med Grünbaum och Lepp då de menar att processen är viktigare än slutprodukten.

Den aktivitet man skulle kunna använda sig av är olika former av drama där bland annat mindre rollspel ingår. DRACON- programmet utgår från mindre rollspel där bearbetningen av en konflikt kan bli tydligare och mer konkret för eleverna att förstå. Detta anser vi därför att man går tillväga på både ett seriöst och ett lekfullt sätt. Vi samtycker med Hägglund och Fredin som tolkar Boal då han menar att man med rollspel förbereder sig och tränar för framtida situationer. Vi anser att elevens lärande måste ha sin utgångspunkt i motivation och inspiration vilket vi framhåller en aktiv inläring kan byggas på. Vygotskij hävdar att elevens handlingar utvecklas i en social miljö där ett samband mellan skola och det verkliga livet måste finnas.

Under undersökningens gång har vi observerat dramaundervisning där lärare B och lärare C arbetat med drama som verktyg i det förebyggande arbetet. De har använt sig av samarbetsövningar, värderingsövningar och forumspel. Samarbetsövningarna som lärare C använde sig av grundar sig i att utveckla elevernas empatiska förmåga samt övning i samarbete. Eleverna fick genom mindre rollspel öva sig i att göra något bra för sin kompis vilket vi anser är en enkel form av att träna empati men även samarbete. Med tanke på att läraren förde en diskussion efter varje spels slut sker ytterligare en reflektion hos eleverna vilket vi anser vidareutvecklar deras tankar. Vi instämmer då samtalen har en avgörande roll i denna övning. Vi framhåller att man även skulle kunna använda sig av forumspel där alla elever är aktiva med sin åsikt. Genom forumspel skulle man kunna gestalta situationer som innehåller ett icke acceptabelt beteende och låta eleverna få ingripa med sina åsikter. I en slutlig diskussion skulle man kunna samtala om alla de förslag som uppkommit och gestalta forumspel för att tydliggöra förändringarna. Detta gjordes under observationen hos lärare B då hon använde sig av värderingsövningar med efterföljande forumspel. Eleverna får på detta sätt inte enbart stå för sina åsikter utan även gestalta samma åsikter i ett forumspel. Enligt Byreús

blir detta en annorlunda form av att redovisa sina tankar vilket vi ser positivt på då man utgår från en varierad undervisning.

Värderingsövningarna hos lärare B hade en gemensam utgångspunkt nämligen hur vi beter oss gentemot andra i vår omgivning. Genom att använda detta som ett tema i de flesta övningarna får eleverna öva sig i empati men även deras självkänsla då de övas i att ta ställning. Eftersom en konflikt uppstår bland annat genom olika synsätt och värderingar (Maltén) anser vi att det är av stor betydelse att eleverna kan stå för sin åsikt men även kunna ha förståelse för andras tankar och känslor. Byréus menar att vid värderingsövningar får eleverna tänka efter och ta ställning, uttrycka åsikter, motivera sina ståndpunkter och lyssna på andras åsikter. I Lpo94 kan man läsa att skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar där personliga ställningstagande är av stor betydelse och samtidigt uppmuntra och ge möjligheter till att dessa förs fram. En av de värderingsövningar lärare B använde sig av var en fyrahörnsövning där eleverna bland annat ställdes inför frågan: *Hur avskyr du att bli behandlad av dina vänner?* Som redovisning fick eleverna gestalta ett forumspel utifrån sina åsikter. Istället för att alltid uttrycka sina åsikter med ord framhåller vi betydelsen av att uttrycka sina åsikter med handling. Elever lär på olika sätt och eftersom vi alla bär på olika erfarenheter och kunskaper sker även våra handlingar genom olika uttrycksformer (Säljö). Vi framhåller därför att det är lika viktigt att visa genom handling som det är med hjälp av ord, både för oss själva men även för andras förståelse. Forumspel blir en kombination av handling och samtal vilket vi framhåller ytterligare förtydligar och konkretiserar situationen.

5.3 Hur lärare kan tänka sig använda drama

Alla intervjupersoner är positivt inställda till att använda sig av drama och menar att metoden har ett brett användningsområde. Öfverström (2006) framhåller att ”det man läser glömmar man men att handla i lärandet kommer man ihåg” (s.88). Vi samtycker med författaren och menar att detta citat hänvisar till hur barn erövrar kunskap. Genom handling anser vi att lärandesituationerna blir för barnen konkreta och på så vis lättare att förstå. Barn lär på olika sätt men inläring genom handling anser vi är en gemensam inlärningsmetod där alla kan vara aktiva. Sternudd (2000) skriver även hon att barn lär sig genom handling istället för att läsa sig till kunskap. Med denna forskningsbakgrund framhåller vi drama som metod och anser att drama borde vara obligatoriskt i undervisningen. Förslag vi fick från våra intervjupersoner var ett av dem att dramatisera händelserna ur en bok. På detta vis får barnen inte enbart läsa utan även inta roller där känslor och tankar är ständiga inslag i spelet. Detta anser vi, som även

Öfverström menar, då barnen inte enbart läser utan även deltar i handlingen gör att inläringen sträcker sig till alla barnen. Undervisningen varieras och alla barn erbjuds möjligheter att lära. Vidare kan man även använda sig av kända barnböcker såsom Astrid Lindgren och utöva ett rollspel där barnen får vara aktiva.

5.4 Varför drama inte används

Som vi tidigare nämnt är samtliga lärare positivt inställda till drama som verktyg i det förebyggande arbetet. Fem av sex lärare använder sig av detta i praktiken men det finns skillnader i dramats utsträckning samt arbetssätt. En lärare använder sig inte av drama i sitt klassrum där enligt henne själv tidsbristen är orsaken till detta. För två av de fem lärare som använder sig av drama är bristen på kunskap den bakomliggande orsaken till varför lärare D enbart använder sig av mindre rollspel och lärare F enbart i samband med känslor. Vi anser att drama som verktyg i det förebyggande arbetet men även för konflikthantering inte bör ta mycket tid av den traditionella undervisningen. Om detta ändå skulle ske står det skrivit i Lpo94 att eleverna ska kunna använda sina kunskaper och erfarenheter i olika uttrycksformer där drama är en av dessa. Vi framhåller att drama som verktyg i det förebyggande arbetet gör eleverna delaktiga där utveckling sker genom ett samspel med andra. Det är i samspel som elever tänker, talar och utför handlingar (Säljö 2000). Vi anser att eleverna får träna sin självkänsla och ansvarstagande genom att kunna stå för sina åsikter men även sitt sätt att agera, träna sitt självförtroende samt öva sin empatiska förmåga där förståelsen för andra ligger som grund i sitt sätt att handla. Kommunikation i form av samtal sker ständigt i ett lärande genom samspel med andra.

De teorier och författare vi bearbetat i litteraturgenomgången visar på att barn lär i samspel med andra och att de behöver en undervisning som innefattar en aktiv inläring där de får möjligheten att pröva sig fram. Drama anser vi är en undervisningsmetod som kan utnyttjas i många olika ämnen men där vi framhåller drama som ett verktyg i det förebyggande arbetet mot konflikter men även för konflikthantering. Samtliga lärare vi intervjuat är positivt inställda till att använda sig av drama som verktyg i det förebyggande arbetet men mindre än hälften av dem använder sig av det, i större utsträckning, i praktiken. Vi ställer oss frågan hur detta kan komma sig och får till svar att det för en del av dem är bristen på tid och kunskap de bakomliggande orsakerna. Vi har respekt för lärarnas svar eftersom vi inte är yrkesverksamma lärare än men om man tror att en metod kan utveckla eleverna anser vi ändå att man som lärare måste finna tiden och utvidga sina kunskaper inom området.

5.5 Slutsats av frågeställningar

Vi anser att vi fått svar på lärarnas medvetenhet om drama som verktyg då dessa lärare är positivt inställda till drama. Ämnet används i undervisningen som ett komplement till andra ämnen. Tillämpningen av det förebyggande arbetet; självkänedom, empati, ansvarstagande och kommunikation, ingår i dramaundervisningen och är ständiga inslag i skolan. Detta menar även intervjupersonerna då de anser att det förebyggande arbetet följer med i dramaundervisningen.

5.6 Förslag till vidare forskning

Det förekommer ständigt konflikter i skolans miljö vilket vi som lärare måste förebygga därför anser vi att det är viktigt att arbeta med elevernas självkänedom, empati, ansvarstagande samt kommunikation. Vi framhåller en varierad undervisning där drama som verktyg kan motivera och inspirera eleverna till utveckling vilket vi även anser skulle resultera i en utveckling där mindre konflikter uppstår. Som förslag på vidare studier inom drama som verktyg i det förebyggande arbetet mot konflikter skulle vi vilja lägga fokus på eleverna istället för lärarna som vi gjort i denna studie. Vi skulle vilja undersöka hur elevernas beteende har påverkats vid arbetet med drama som verktyg i det förebyggande arbetet samt vilken uppfattning de har av metoden. Detta skulle dock kräva en längre periods undersökning. Vi anser att vi skulle kunna undersöka på samma sätt som i denna studie nämligen med hjälp av intervjuer med eleverna samt observationer.

6 Sammanfattning

Syftet med detta arbete har varit att undersöka lärarnas medvetenhet om drama som verktyg i det förebyggande arbetet mot konflikter. Vi har även undersökt om detta tillämpas i praktiken och i sådana fall hur detta sker. En liten vikt har vi valt att lägga på konflikthantering eftersom det förebyggande arbetet och konflikthantering går hand i hand.

Litteraturstudier samt intervjuer och observationer med lärare har sammanställts i detta arbete där utgångspunkten har varit en positiv inställning till drama som verktyg i det förebyggande arbetet mot konflikter. Wennberg och Norberg anser att eleverna i förebyggande syfte bör i trygga och lugna situationer få träna sig på att bearbeta en konflikt. Enligt Lpo94 är drama en av de många olika uttrycksformer som varje elev ska kunna utveckla och använda kunskaper och erfarenheter inom. Vygotskij framhåller att dramatisering står eleven nära eftersom denna handling är utförd av eleven själv. Det konstnärliga skapandet kopplas på detta sätt ihop med den personliga upplevelsen. Riksförbundets Auktoriserade Dramapedagoger framhåller att man med drama i form av rollspel kan återskapa vardagssituationer där man genom att få pröva olika roller kan skapa en ökad förståelse för andra människor. Öfverström och Sternudd framhåller vikten av att eleverna är aktiva detta för att handling ses som en inlärningsmetod där barn inte enbart läser sig till kunskaper utan även erövrar dem genom handling.

Metoderna vi valt i vår undersökning är intervjuer med sex lärare från våra tidigare verksamhetsförlagda utbildningsplatser samt två observationer av dramaundervisning med inriktning på det förebyggande arbetet. Resultatet av vår studie visade att samtliga lärare hade en positiv inställning till drama som verktyg i det förebyggande arbetet mot konflikter men att endast två stycken använder sig av detta i praktiken. Samtliga lärare framhöll även att självkännedom, empati, ansvarstagande och kommunikation ingår i den vardagliga undervisningen och att detta arbete sker regelbundet.

De två lärarna använde vid tidpunkten för våra observationer sig enbart av drama vid temaarbete där det förebyggande arbetet mot konflikter ingår. De övriga lärarnas undervisning visade på en skillnad mellan att använda sig av drama som verktyg i det förebyggande arbetet i mindre utsträckning till att inte alls använda sig av det. Resultaten visar på att det har varit en spridning vad det gäller arbetssätt men även hur mycket arbete man lägger ner på drama som verktyg i det förebyggande arbetet.

7 Referenslista

- Angelöw, B. & Jonsson, T. (2000) *Introduktion till socialpsykologi* (2:a uppl.). Lund: Studentlitteratur ISBN 91-44-00597-0
- Byréus, K. (1990) *Du har huvudrollen i ditt liv – om forumspel som pedagogisk metod för frigörelse och förändring*. Stockholm: Liber AB ISBN 91-47-04802-6
- Denscombe, M. (2000) *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna* (Översättning: Larson, P). Lund: Studentlitteratur ISBN 91-44-01280-2
- Edalatjow, A. (2007) *C-uppsats: Nå kunskap med pedagogiskt rollspel – en empirisk studie i omvårdnadsprogrammet för vuxna studerande*. Malmö Högskola
- Egidius, H. (2002) *Pedagogik för 2000-talet*. Stockholm: Natur & Kultur ISBN 91-27-07443-9
- Ekstrand, G. & Janzon, U. (1995) *Pedagogiskt drama*. Stockholm: Almqvist & Wiksell ISBN 91-21-14511-3
- Erberth, B. & Rasmusson, V. (1996) *Undervisa i pedagogiskt drama* (2:a uppl.). Lund: Studentlitteratur ISBN 91-4433592-X
- Grünbaum, A. & Lepp, M. (2005) *DRACON I SKOLAN – drama, konflikthantering och medling*. Lund: Studentlitteratur ISBN 91-44-04390-2
- Gustafsson, J. & Olsson, K. (2005) *Y-uppsats: Drama – som ämne och metod*. Umeå Universitet
- Hägglund, K. & Fredin, K. (2001) *Dramabok* (2:a uppl.). Stockholm: Liber AB ISBN 91-4705068-3
- Höjer, D. (2007) *Empati – vägledning för pedagoger och föräldrar*. Stockholm: Sveriges Utbildningsradio AB ISBN 978-91-25-07001-3
- Justad, E. & Jeppsson, E. (2005) *C-uppsats: Drama som en resurs i klassen – för att skapa trygghet*. Högskolan Kristianstad
- Järleby, A. (2005) *Leka, berätta och improvisera. Övningar för drama och teater* (2:a uppl.). Skara: Pegasus förlag ISBN 91-974693-9-4
- Kimber, B. (2005) *Lyckas som lärare: förhållningssätt och ledarskap i klassrummet*. Malmö: Gleerup ISBN 91-646-2230-4
- Lindqvist, G. (red.) (1999) *Vygotskij och skolan. Texter ur Lev Vygotskij's pedagogisk psykologi kommenterade som historia och aktualitet*. Lund: Studentlitteratur ISBN 91-44-00794-9

- Maltén, A. (1998) *Kommunikation och konflikthantering – en introduktion* Lund: Studentlitteratur ISBN 91-44-00808-2
- Mehrens, S. (1998) *Samtal som arbetsmetod*. Lund: Studentlitteratur ISBN 91-44-00650-0
- Nilsson, B. & Waldemarson, A-K. (1995) *Kommunikation för ledare*. Lund: Studentlitteratur ISBN 91-4404337-6
- Ogden, T. (2001) *Social kompetens och problembeteende i skolan – kompetensutvecklande och problemlösande arbete* (Översättning: Wallgren A G). Stockholm: Liber AB ISBN 91-47-05136-1
- Patel, R. & Davidson, B. (2003) *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning* (3:e uppl.). Lund: Studentlitteratur ISBN 91-44-02288-3
- Skolverket (2006) *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet - Lpo94* Stockholm: Fritzes AB ISBN 91-85545-13-9
- Sternudd F, M. (2000) *Dramapedagogik som demokratisk fostran? Fyra dramapedagogiska perspektiv – dramapedagogik i fyra läroplaner*. Uppsala Universitet Doktorsavhandling ISBN 91-554-4750-3
- Strandberg, L. (2006) *Vygotskij i praktiken: bland plughästar och fusklappar*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag ISBN 91-7227-463-8
- Svedberg, L. & Zaar, M. (red.) (1993) *Boken om pedagogerna* (3:e uppl.). Stockholm: Liber utbildning AB ISBN 91-634-0268-8
- Svenska språknämnden (2000) *Svenska skrivregler* (2:a uppl.). Falköping: Liber AB ISBN 47-04974-X
- Säljö, R. (2000) *Lärande i praktiken – ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Bokförlaget Prisma ISBN 91-518-3728-5
- Säljö, R. (2005) *Lärande och kulturella redskap – om lärprocesser och det kollektiva minnet*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag ISBN 91-7227-443-3
- Vygotskij, S L. (1995) *Fantasi och kreativitet i barndomen*. (Översättning: Öberg Lindsten, K) Göteborg: Daidalos AB ISBN 91 7173 011 7
- Wahlström O, G. (1993) *Gruppen som grogrund: en arbetsmetod som utvecklar*. Stockholm: Liber ISBN 91-47-04812-3
- Wennberg, B. & Norberg, S. (2004) *Makt, känslor och ledarskap i klassrummet – Hur EQ kan ge arbetsro i skolan*. Falkenberg: Natur & Kultur ISBN 91-27-09632-7
- Williams, P. (2006) *När barn lär av varandra – samlärande i praktiken*. Stockholm: Liber AB ISBN 91-47-08404-9
- Williams, P., Sheridan, S. & Pramling-Samuelsson, I. (2000) *Barns samlärande – en*

introduktionsöversikt. Stockholm: Liber ISBN 91-89314-12-3

Åberg, K. (1994) *Bland stjärnor och syndabockar - om hur man skapar ett gott
samarbetsklimat i klassrummet*. Solna: Ekelunds förlag AB ISBN 91-7724-626-8

Åkerblom, E. (2006) *C-uppsats: Konflikthantering – en studie om pedagogers strategier*.
Växjö Universitet

Öfverström, C. (2006) *Upplevelse, inlevelse och reflektion – drama som en aktiv metod i
lärandet*. Linköpings Universitet Avhandling

Internetkällor:

Andersson, B. (2006-02-20) *Kamel eller lejon – hur löser du konflikter?* Lärarnastidning
Nr 03/2006 <http://www.lararnastidning.se/> Hämtad den: 27 november, 2007

Avancerad sökning, sökord: drama

Lundmark, I. (2002) <http://www.dramapedagogen.com/omdrama.html> Uppdaterad: 8
september, 2004 Hämtad: 2 december, 2007

Wikipedia <http://sv.wikipedia.org/wiki/Drama> Sidan ändrades senast: 15 december, 2007
Hämtad: 2 december, 2007

Sökord: drama

Bilaga 1, mall för intervjufrågor

- Pedagogisk bakgrund:
  1. Kön/ålder:
  2. Yrkesverksamma år som lärare:
  3. Anställningsform:
  4. Vilken åldersgrupp:
  5. Antal verksamma år på denna skola:
  6. Drama/konflikthantering i er lärarutbildning:

- Hur arbetar ni med förebyggande arbete mot konflikter i ditt klassrum/på skolan?

- I vår uppsats ingår fyra underrubriker inom det förebyggande arbetet mot konflikter: empati, ansvarstagande, kommunikation och självkänedom. Arbetar ni på något speciellt sätt med dessa?

- Använder ni er av drama i klassrummet?

- Om detta stämmer i så fall hur?

- Om detta inte stämmer, finns det någon speciell anledning till detta?

- Använder ni er av drama i det förebyggande arbetet mot konflikter?

- Om detta stämmer, i så fall hur?

- Vad anser ni om att använda drama som metod i er undervisning? (inriktning på det förebyggande arbetet mot konflikter)

- Uppskattas metoden av eleverna?

Bilaga 2, Intervju med lärare A

- Pedagogernas bakgrund:
  1. Kön/ålder: *Kvinna, 46 år*
  2. Yrkesverksamma år som lärare: *19,5 år*
  3. Anställningsform: *mellanastadielärare*
  4. Vilken åldersgrupp: *årskurs 5-6, klassföreståndare i åk 6*
  5. Antal verksamma år på denna skola: *16,5 år*
  6. Drama/ konflikthantering i er lärarutbildning: *ja*

- Hur arbetar ni med förebyggande arbete mot konflikter i ditt klassrum/ på skolan?
På skolan finns handlingsplaner och ett anti-mobbningsteam. Skolan använder sig av trivselenkäter som barnen regelbundet får fylla i. Viktigt att tänka på förhållningen till barnen: hur vi är mot barnen speglar hur de är mot varandra. Viktigt att vi är snälla, tycker om varandra vilket bearbetas genom olika aktiviteter, samarbete, teater/rollspel. Försöker genom hela undervisningen alltid berömma barnen. Samtalar mycket tillsammans med barnen samt spelar mindre pjäser där det förebyggande arbetet kommer in naturligt. Stannar alltid upp om det är någon speciell situation tycker det är den bästa tiden att samtala med barnen.

- I vår uppsats ingår fyra underrubriker inom det förebyggande arbetet mot konflikter: självkänedom, empati, ansvarstagande och kommunikation. Arbetar ni på något speciellt sätt med dessa?
Empati, ansvarstagande, kommunikation och självkänedom kommer in i undervisningen hela tiden. Empati, självkänedom och kommunikation arbetas kontinuerligt. Ansvarstagande är viktigt, ju mer man gör det desto mer ansvar tar barnen.

- Använder ni er av drama i klassrummet?
Lite varje dag.

- Om detta stämmer, i så fall hur?

Till exempel i språkundervisning som engelska dialoger mellan eleverna, går in i roller. En del ämne är det lättare att använda drama i än andra.

- Om detta inte stämmer, finns det någon speciell anledning till detta?

- Använder ni er av drama i det förebyggande arbetet mot konflikter?

Ja

- Om detta stämmer, i så fall hur? Konkreta exempel

Hälsotema förebyggande arbete med hjälp av värdegrundsövningar, dans som bugg, foxtrot, vals. Barnen får träna på att röra vid varandra, tror att det för barnen då är svårare att slå på varandra. En ringdans med båda klasserna (37 elever), eleverna dansar och sjunger. De får träna på ta i varandra och eftersom det är tempo i dansen hinner de inte tänka efter. Använder sig av musikaler, rollspel, läsning (Böcker om mobbning.) Tre stycken ur olika personers perspektiv som offret, mobbaren och omgivningen: Betty och Robban, Bettys spegel, Betty och skuggorna av Carina Wilke (handledning medföljer) olika frågor som: vad kunde man gjort bättre? Bestämna ett annat slut etc.

- Vad anser ni om att använda drama som metod i er undervisning? (inriktning på förebyggande arbete mot konflikter)

Viktigt att arbeta med förebyggande arbete och att använda drama som metod är jätte bra och framför allt roligt. Det svetsar samman gruppen framför allt när man samtalar. Till exempel besök på en operaföreställning på en annan skola. Samtala och diskutera med eleverna om vad som var bra och mindre bra. Ge mycket feedback åt eleverna och deras arbete.

- Uppskattas metoden av eleverna?

Jätte mycket.

Bilaga 3, intervju med lärare B

- Pedagogernas bakgrund:

1. Kön/ålder: *kvinnor 43 år*
2. Yrkesverksamma år som lärare: *första terminen*
3. Anställningsform: *0-12 år inriktning språk och skapande ingår i lärarlaget för åk 3-4*
4. Vilken åldersgrupp: *3-4*
5. Antal verksamma år på denna skola: *första året*
6. Drama/ konflikthantering i er lärarutbildning: *Drama mycket. Konflikthantering lite och specialiseringskurs: Hantering av konflikter och mobbning.*

- Hur arbetar ni med förebyggande arbete mot konflikter i ditt klassrum/ på skolan?
Mobbningsteam – kontakta för att få en utomstående att ta tag i situationen där mobbning förekommer. Vid konflikter använder lärarna sig av samtal. Ordningsregler där eleverna är med och har bestämt, bland annat hur man är mot varandra. Ta tag i situationerna när konflikter förekommer. Ett exempel med fotbollsspelandet på raster: lärarna lottar lagen för fotbollen. Detta är något nytt man börjat med för att slippa stå vid planen på varje rast och lösa de konflikter som uppkommer.

- I vår uppsats ingår fyra underrubriker inom det förebyggande arbetet mot konflikter: självkännedom, empati, ansvarstagande och kommunikation. Arbetar ni på något speciellt sätt med dessa?
Alla delar kommer in i den vardagliga undervisningen.

- Använder ni er av drama i klassrummet?

Ja

- Om detta stämmer, i så fall hur?

Vid tema undervisning har mindre rollspel och andra övningar förekommit. Klasserna har inte arbetat med detta tidigare, utan hon har själv i samspel med de andra lärarna i lärarlaget bestämt att de ska börja använda drama i klassrummet.

- Om detta inte stämmer, finns det någon speciell anledning till detta?

- Använder ni er av drama i det förebyggande arbetet mot konflikter?
Kollegorna har ingen större kunskap om drama som metod. Man måste först börja arbeta med tekniken innan man kan använda sig av en verklig situation. Målet är att använda drama men man får förklara mycket för kollegorna. Tror att det endast kommer att vara inkluderat i temaundervisningen. Det krävs träning för att kunna använda sig av metoden.
- Om detta stämmer, i så fall hur? Konkreta exempel
- Vad anser ni om att använda drama som metod i er undervisning? (inriktning på förebyggande arbete mot konflikter)
För mig är det självklart att använda drama i undervisningen men jag ser att det är svårt i verkligheten. Det finns ju egentligen inga ramar utan det är jag själv som hindrar mig. Man lär sig något av att använda drama.
- Uppskattas metoden av eleverna?
Eleverna tycker det är roligt med drama. Utvärderar muntligt efter varje lektion. Frågar eleverna vad de lärt sig, t.ex. om något speciellt varit extra jobbigt. Det är okej att inte vilja vara med men man ska helst vara kvar i klassrummet.

Bilaga 4, intervju med lärare C

- Pedagogisk bakgrund:
  1. Kön/ålder: *Kvinna 49 år*
  2. Yrkesverksamma år som lärare: *13 år*
  3. Anställningsform: *lärare för årskurs 1 till 7*
  4. Vilken åldersgrupp: *årskurs 3*
  5. Antal verksamma år på denna skola: *12 år*
  6. Drama/konflikthantering i er lärarutbildning: *Ja, båda.*

- Hur arbetar ni med förebyggande arbete mot konflikter i ditt klassrum/på skolan?
Skolan; se bifogat material vi fick med oss.
Klassrummet: när man känner att det är något och när det behövs, som t.ex. lugn och ro, kompisrelationer. Det kommer in naturligt i det dagliga arbetet. Ibland jobbar man mer med det ibland mindre.

- I vår uppsats ingår fyra underrubriker inom det förebyggande arbetet mot konflikter: självkänedom, empati, ansvarstagande och kommunikation. Arbetar ni på något speciellt med dessa?
*I dagens observation (fred. 16/11) kom empati, självkänedom, ansvarstagande och kommunikation in. Dessa fyra kommer mer eller mindre in dagligen. Kan inte dela upp det och enbart arbeta med en del. Empati kommer in mycket, med bland annat känslor. Bra bok att arbeta med; *Konflikthantering, men hur?* av Gunilla O Wahlström.*

- Använder ni er av drama i klassrummet?
Ja.

- Om detta stämmer i så fall hur?
Just nu är det på fredagar som vi har drama. Man kan ha drama när som helst, till exempel när man har svenskundervisning. Man kan spela upp något ur Astrid Lindgrens alla böcker. Idag var det fokus på konflikter/ konflikthantering och med denna grupp fungerar det bra att ha drama med.

- Om detta inte stämmer, finns det någon speciell anledning till detta?

- Använder ni er av drama i det förebyggande arbetet mot konflikter?

Ja.

- Om detta stämmer, i så fall hur?

Man får arbeta med gruppen, med vissa grupper fungerar det bra andra mindre bra. Har man en grupp kan det vara saker som inte fungerar bra som t.ex. att arbeta med en viss person eller att vissa tycker det är jobbigt att komma upp på scenen, men med denna grupp fungerar det bra. Arbetet med drama kommer mer i årskurs tre. Fördelar med att arbeta med drama: samarbete, god stämning, trevligt tillsammans, skrattar hjärtligt med varandra och ett gott klimat.

- Vad anser ni om att använda drama som metod i er undervisning? (inriktning på det förebyggande arbetet mot konflikter)

Det är kul med drama och framförallt viktigt med det förebyggande arbetet.

- Uppskattas metoden av eleverna?

Det uppskattas av eleverna och de tycker det är roligt. Hade det inte uppskattas av Mina elever hade jag fått göra på något annat sätt.

Bilaga 5, intervju med lärare D

- Pedagogisk bakgrund:
  1. Kön/ålder: *Kvinna 50 år*
  2. Yrkesverksamma år som lärare: *26 år*
  3. Anställningsform: *lågstadielärare, årskurs 1 till 3*
  4. Vilken åldersgrupp: *årskurs 2*
  5. Antal verksamma år på denna skola: *16 år*
  6. Drama/konflikthantering i er lärarutbildning: *Drama: Ja, hade en dramapedagog som var väldigt duktig. Konflikthantering: Nej, det var vi själva som krävde det. Vi var några studenter som själva tog upp det under något lektionspass. De studenter som varit ute på praktik fick prata och diskutera om det. Man fick lära sig genom praktiken och man hade sina egna erfarenheter. På skolan jag arbetar på nu har vi fått mycket om konflikthantering. Vi fick EU pengar som vi använt på föreläsningar om konflikthantering. Bland annat träffade vi Gunilla O Wahlström 3 eller 4 gånger, och då besökte hon oss här på skolan så det var enbart för vår personal. Vi hade föreläsningar, diskussioner och rollspel. De senaste fem åren har det varit mycket om konflikthantering, men man blir aldrig färdiglärdd i det praktiska.*
- Hur arbetar ni med förebyggande arbete mot konflikter i ditt klassrum/på skolan?
SAMTAL, när konflikter kommer upp diskuterar man med barnen. Även genom att få eleverna att känna empati, känna för hur andra känner. Genom att vara naturlig och ärlig. Vi diskuterar mycket. Om någon blivit ledsen vill man att eleverna ska försöka förstå varför han/hon blivit sårad och inse att man sårat någon annan. Prata om vad som kommer att hända om man gör så och så. Till exempel, Hur tror du..., Hur bör man göra... osv. Även föräldrasamtalen är viktiga, det är föräldrarna som är experter på sina barn. På skolan diskuterar vi mycket i arbetslaget. Och framförallt är det viktigt att lägga allt på en lagom nivå.
- I vår uppsats ingår fyra underrubriker inom det förebyggande arbetet mot konflikter: självkänedom, empati, ansvarstagande och kommunikation. Arbetar ni på något speciellt sätt med dessa?
Kommer in mer eller mindre dagligen i det vardagliga arbetet.

- Använder ni er av drama i klassrummet?
Nej, inte särskilt mycket.
- Om detta stämmer i så fall hur?
Inte mer än att jag fångar stunden och "spelar" upp scenariot för eleverna och undrar var vi kunde ha stoppat så det inte blivit någon konflikt. Däremot på rasten kan man ibland använda det när någon konflikt uppstår och man frågar hur det gått till. Då "spelar" eleverna upp vad som hände och man diskuterar det tillsammans. Varför blev det såhär och var kunde jag ha stannat? Där är bland annat kroppsspråket väldigt viktigt att förstå.
- Om detta inte stämmer, finns det någon speciell anledning till detta?
Det har tyvärr varit så mycket annat. Jag är inte så kunnig, hade jag varit mer inkörd på det hade jag kanske använt mig mer av det.
- Använder ni er av drama i det förebyggande arbetet mot konflikter?
Inte så mycket när de gäller konflikter.
- Om detta stämmer, i så fall hur?
Som jag tidigare sa så blir det så fall jag som spelar upp och frågar eleverna när vi kunde ha stoppat och varför? Det blir så fall mindre saker som hur känner man sig när man är rädd med mera. Att kunna läsa av varandra. Kroppsspråket är viktigt.
- Vad anser ni om att använda drama som metod i er undervisning? (inriktning på det förebyggande arbetet mot konflikter)
Drama är bra, men det ska vara i ett passande sammanhang. Jag tar oftast inte så stora saker, utan det blir det lilla.
- Uppskattas metoden av eleverna?
Det man gör uppskattas.

Bilaga 6, intervju med lärare E

- Pedagogisk bakgrund:
  1. Kön/ålder: *Kvinna 33 år*
  2. Yrkesverksamma år som lärare: *10 år*
  3. Anställningsform: *årskurs 1 till 7 lärare*
  4. Vilken åldersgrupp: *årskurs 4*
  5. Antal verksamma år på denna skola: *9 år*
  6. Drama/konflikthantering i er lärarutbildning: *Drama: Ja, Konflikthantering: Ytterst lite*

- Hur arbetar ni med förebyggande arbete mot konflikter i ditt klassrum/på skolan? *I klassrummet har vi mycket kompissamtal, där socialt beteende kommer in men även hur vi är mot varandra. Kompissamtal har vi ett pass i veckan. Det kan vara blandat killar och tjejer eller bara killar och bara tjejer. Eleverna får oftast välja vad som ska tas upp, vad som är viktigt för tillfället. På skolan har alla treorna drama (halvklass, varannan vecka) Det handlar om konflikthantering och hur man ska vara mot varandra. Värderingsövningar och rollspel. Alla fyrorna har under ht (ca 6 veckor) livskunskap (1 pass/veckan) Där de samtalar mycket, tar upp diskussioner om bland annat klädsel, utseende med mera. Det är fritidspedagogerna som håller i detta och det är både lärarna som spelar upp rollspel för eleverna och tvärtom. Här dyker det upp många saker som är tänkvärda. Samtalet är viktigt. Diskuterar även att första intrycket är viktigt och att vi inte ska döma någon efter utseende. Se det inre innan man dömer någon. På elevens val en gång i veckan kan eleverna välja något som heter livsviktigt, handlar mycket om etik, moral och mobbning.*

- I vår uppsats ingår fyra underrubriker inom det förebyggande arbetet mot konflikter: självkännedom, empati, ansvarstagande och kommunikation. Arbetar ni på något speciellt sätt med dessa?
Man får in det dagligen i arbetet, det kommer in hela tiden i olika sammanhang.

- Använder ni er av drama i klassrummet?
Nej, eller smågrejor men inget specifikt drama.

- Om detta stämmer i så fall hur?
- Om detta inte stämmer, finns det någon speciell anledning till detta?
Eftersom mina fyror nu en gång i veckan har livskunskap där drama kommer in mycket så blir det där.. Tyvärr räcker inte tiden ibland till. Sju långa pass i veckan går min klass iväg på olika saker, som t.ex. idrott, slöjd med mera.
- Använder ni er av drama i det förebyggande arbetet mot konflikter?
Ja
- Om detta stämmer, i så fall hur?
Det blir det som skolan gör, livskunskapen och i trean när de har drama.
- Vad anser ni om att använda drama som metod i er undervisning? (inriktning på det förebyggande arbetet mot konflikter)
Kanon, det är vettigt. Det gäller bara att få in det på schemat också, vilket inte alltid är så lätt. Drama är en sak som man ska göra regelbundet och inte något som kommer då och då. Jag använder och jobbar mycket utifrån boken Gruppen som grogrund, där jag tar övningar med mera. Men tyvärr får jag knappt in drama på schemat.
- Uppskattas metoden av eleverna?
Ja det gör det. Både att de själva får spela och att lärarna spelar upp för dem. Skulle tänka mig att arbeta mer med drama bara tiden räcker till. Tyvärr är det så, det är ett av lärarnas problem.

RASK-verksamhet: Om det uppstår konflikter på rasten som man behöver lösa kan man ringa till de två fritidspedagogerna så kommer de och hjälper till. När de händer konflikter som måste lösas görs detta ofta på lektionen där de andra eleverna blir drabbade. Samtidigt vill man reda ut konflikterna, men man kan inte lämna klassen. Då tar fritidspedagogerna med sig eleverna och diskuterar och reder upp konflikten och när de kommer tillbaka till klassrummet har de rätt upp vad som hänt. För lärarnas del är detta väldigt bra, och de andra eleverna hamnar inte i kläm.

Bilaga 7, Intervju med lärare F

- Pedagogisk bakgrund:
  1. Kön/ålder: *Kvinna 27 år*
  2. Yrkesverksamma år som lärare: *3 år*
  3. Anställningsform: *förskoleklass till årskurs sex*
  4. Vilken åldersgrupp: *förskoleklass*
  5. Antal verksamma år på denna skola: *2,5 år som utbildad pedagog. Varit på skolan i sex år.*
  6. Drama/konflikthantering i er lärarutbildning: *Har inte fått något drama och fick väldigt övergripande om konflikthantering*

- Hur arbetar ni med förebyggande arbete mot konflikter i ditt klassrum/på skolan?
Framförallt att stärka jag-känslan, att stärka sig själv. Att bli medvetna om sig själv. Parallellt till detta arbetar vi även med vi-känslan. Även samarbetsövningar och framförallt samtalar vi mycket.
Alla barnen på skolan får hem ett (gult) papper med regler som eleverna tar hem och diskuterar tillsammans med sina föräldrar. Det handlar om hur man ska vara tex. att man inte ska kränka någon mm. Både föräldrarna och eleverna skriver under pappret och tar det med tillbaka till skolan. Det är bra att kunna relatera till detta när det uppstår något, att eleverna har själva varit med och skrivit under. Det blir konkret för barnen.

- I vår uppsats ingår fyra underrubriker inom det förebyggande arbetet mot konflikter: självkänedom, empati, ansvarstagande och kommunikation. Arbetar ni på något speciellt sätt med dessa?
Det kommer in naturligt i arbetet vi gör. Den förra gruppen vi hade gjorde vi så att eleverna fick prata och lösa konflikterna själva, lära sig att själva lösa mindre konflikter. Hur känner du? Varför känner du såhär? Pedagogen fanns i bakgrunden om de behövde hjälp. Det var viktigt att eleverna tittade på varandra och inte på pedagogen. Den gruppen har blivit bra på att lösa mindre konflikter och att kunna sätta ord på vad det är som är fel och varför man är arg.

- Använder ni er av drama i klassrummet?
Väldigt lite.
- Om detta stämmer i så fall hur?
Ibland i samband med känslor.
- Om detta inte stämmer, finns det någon speciell anledning till detta?
Vi kunde ha gjort mycket mer och vi vet att vi borde. Vi är inte så duktiga på drama, vi har inte så mycket kunskap. Det kommer inte naturligt.
- Använder ni er av drama i det förebyggande arbetet mot konflikter?
Nej.
- Om detta stämmer, i så fall hur?
- Vad anser ni om att använda drama som metod i er undervisning? (inriktning på det förebyggande arbetet mot konflikter)
Jag tror fullt och fast på det. Jag ser att jag skulle kunna använda mig av det, men tyvärr gör jag inte det. Jag har intresset för det, men det ligger inte bland det yttersta. Har många gånger tänkt att jag skulle använda det, men så kommer något annat emellan också blir det inte.
- Uppskattas metoden av eleverna?
Denna grupp elever (14st) hade nog tyckt det varit kul, men jag tror inte poängen hade gått fram. Det är roligt för stunden, men jag tror att de kunde ha lekt vad som helst. Allt krut i denna grupp läggs på svenska. Halva gruppen (7st) har åtgärdsprogram och gruppen är väldigt svag. Däremot i denna förra gruppen (dagens ettor) tror jag att syftet med det hade gått fram. Där kunde man ställa krav och eleverna tog ansvar.